

“Šī dokumenta tulkošanai izmantota Eiropas Savienības finansiālā palīdzība un Eiropas Padomes līdzfinansējums. Šeit paustie viedokļi nekādā veidā nav izmantojami Eiropas Savienības vai Eiropas Padomes oficiālā viedokļa atspoguļošanai.”

Strasbūrā, 2018. gada 3. un 4. decembrī

CEPEJ(2018)14

EIROPAS TIESISKUMA EFEKTIVĪTĀTES IZVĒRTĒŠANAS KOMISIJA (CEPEJ)

Eiropas Ētikas harta par mākslīgā intelektu izmantošanu tiesu sistēmās un vidē

Pieņemta CEPEJ 31. plenārsēdē
Strasbūrā, 2018. gada 3. un 4. decembrī

SATURS

Ievads	4
Pieci principi, kas iekļauti Ētikas hartā par mākslīgā intelekta izmantošanu tiesu sistēmās un vidē	5
<i>Pamattiesību ievērošanas princips:</i>	6
<i>nodrošināt mākslīgā intelekta rīku un pakalpojumu izstrādi un ieviešanu saskaņā ar pamattiesībām</i>	6
<i>Nediskriminācijas princips:</i>	7
<i>Kvalitātes un drošības princips:</i>	8
<i>tiesas nolēmumu un datu apstrādei izmantot sertificētus avotus un nemateriālus datus, izmantojot modeļus, kas izstrādāti drošā tehnoloģiju vidē</i>	8
<i>Pārredzamības, objektivitātes un taisnīguma princips:</i>	9
<i>nodrošināt datu apstrādes metožu pieejamību un skaidrību, atļaut ārējās revīzijas</i>	9
<i>Princips 'lietotāju kontrolē':</i>	10
<i>nepieļauj preskriptīvu pieeju un nodrošina to, ka lietotāji ir informēti dalībnieki un kontrolē savas izvēles</i>	10
I pielikums	11
Ievads	12
1. Situācija attiecībā uz mākslīgā intelekta algoritmu izmantošanu Eiropas Padomes dalībvalstu tiesu sistēmās	14
2. Pārskats par atvērto datu politiku attiecībā uz tiesas nolēmumiem Eiropas Padomes dalībvalstu tiesu sistēmās	16
3. Tiesu nolēmumiem piemērojamā mākslīgā intelekta (mašīnmācīšanās) ekspluatācijas īpašības	22
4. Vai mākslīgā intelekta modeļa juridiskā argumentācija var būt iepriekš pamatota?	26
5. Vai MI var skaidrot tiesnešu rīcību retrospekcijā?	28
6. Kā piemērot MI civilā, komerciālā un administratīvā tiesiskuma jomā?	29
7. Krimināltiesībām raksturīgi jautājumi: nodarījumu novēršana, recidīvisma risks un apdraudējuma līmeņa novērtēšana	34
8. Īpaši jautājumi par personas datu aizsardzību	39
9. Prognostisko tiesiskuma instrumentu potenciāls un ierobežojumi	40
II pielikums: Kā MI izmanto Eiropas tiesu sistēmās?	44
➤ <i>Lietojumi, kas būtu jāveicina</i>	44
➤ <i>Iespējamie izmantošanas veidi, kam nepieciešami ievērojami metodiski piesardzības pasākumi</i>	44

➤ <i>Lietošanas veidi, kas jāņem vērā pēc papildu zinātniskiem pētījumiem</i>	45
➤ <i>Lietošanas veidi, kas jāņem vērā, ievērojot vislielākās atrunas</i>	46
III pielikums: Glosārijs	47
IV pielikums: Kontrolsaraksts Hartas principu integrēšanai jūsu apstrādes metodē	51
Kontrolsaraksts pārbaudes metožu novērtēšanai	52

Ievads

Atzīstot mākslīgā intelekta ¹ (MI) pieaugošo nozīmi mūsdienu sabiedrībā un paredzamos ieguvumus, kad tas tiks pilnībā izmantots tiesu efektivitātes un kvalitātes nodrošināšanai, CEPEJ oficiāli apstiprina piecus pamatprincipus - "Eiropas Ētikas hartu par MI izmantošanu tiesu sistēmās un vidē".

Harta ir paredzēta gan publiskā, gan privātā sektora dalībniekiem, kas ir atbildīgi par mākslīgā intelekta rīku un pakalpojumu izstrādāšanu un ieviešanu. Tie ietver tiesu nolēmumu un datu apstrādi (mašīnmācīšanos vai citas metodes, kas izriet no datu zinātnes).

Tā attiecas arī uz valstisku lēmumu pieņēmējiem, kas ir atbildīgi par tiesisko un normatīvo bāzi, par šādu rīku un pakalpojumu attīstību, auditu vai izmantošanu.

Šādu instrumentu un pakalpojumu izmantošana tiesu sistēmās ir vērsta uz to, lai uzlabotu tiesu sistēmas efektivitāti un kvalitāti, un tā ir jāveicina. Tomēr tas jādara atbildīgi, ņemot vērā personas pamattiesības, kuras paredz Eiropas Cilvēktiesību konvencija un Konvencijā par personas datu aizsardzību, kā arī ievērojot citus turpmāk minētos pamatprincipus, saskaņā ar kuriem būtu jāvada valsts tieslietu politikas izstrāde šajā jomā.

Tiesas nolēmumu apstrāde, izmantojot mākslīgo intelektu, pēc to izstrādātāju domām, varētu palīdzēt uzlabot paredzamību attiecībā uz tiesību aktu piemērošanu un tiesas nolēmumu konsekvenci civillietās, komercietās un administratīvajās lietās, ievērojot turpmāk minētos principus. Krimināllietās to izmantošana ir jāaplūko, pieļaujot lielas atrunas, lai novērstu diskrimināciju saistībā ar konfidencialiem datiem, saskaņā ar taisnīgas tiesas garantijām.

Neatkarīgi no tā, vai apstrādes mērķis ir nodrošināt palīdzību juridisko konsultāciju sniegšanā, izstrādāt nolēmumu pieņemšanas procedūru vai sniegt konsultācijas lietotājam, ir būtiski, lai datu apstrāde notiktu pārredzami, objektīvi, kā arī ievērojot vienlīdzības principu, ko apliecina ārējo neatkarīgo ekspertu novērtējums.

Hartas piemērošana

Valsts un privātā sektora dalībniekiem būtu regulāri jāpiemēro, jāuzrauga un jāizvērtē Hartas principi, lai pastāvīgi uzlabotu praksi.

Tāpēc ir vēlams, lai šie dalībnieki regulāri pārskatītu Hartas principu īstenošanu, vajadzības gadījumā, paskaidrojot neīstenošanas vai daļējas īstenošanas iemeslus, pievienojot rīcības plānu nepieciešamo pasākumu ieviešanai.

Hartā minētās neatkarīgās iestādes varētu būt atbildīgas par to, lai ikreiz tiktu izvērtēts, cik lielā mērā Hartas principus atbalsta visi dalībnieki, un varētu piedāvāt uzlabojumus, lai to pielāgotu tehnoloģiju lietošanas izmaiņām.

¹ Mākslīgā intelekta definīciju skat. Glosārijā.

Pieci principi, kas iekļauti Ētikas hartā par mākslīgā intelekta izmantošanu tiesu sistēmās un vidē

1

PAMATTIESĪBU IEVĒROŠANAS PRINCIPS: nodrošināt mākslīgā intelekta rīku un pakalpojumu izstrādi un ieviešanu saskaņā ar pamattiesībām.

2

NEDISKRIMINĀCIJAS PRINCIPS: nepieļaut jebkādas diskriminācijas veidošanos vai pastiprināšanos starp personām vai personu grupām.

3

KVALITĀTES UN DROŠĪBAS PRINCIPS: tiesas nolēmumu un datu apstrādei izmantot sertificētus avotus un nemateriālus datus, izmantojot modeļus, kas izstrādāti drošā tehnoloģiju vidē.

4

PĀRREDZAMĪBAS, OBJEKTIVITĀTES UN TAISNĪGUMA PRINCIPS: nodrošināt datu apstrādes metožu pieejamību un skaidrību, atļaut ārējās revīzijas.

5

PRINCIPS 'LIETOTĀJU KONTROLĒ': nepieļauj preskriptīvu pieeju un nodrošina to, ka lietotāji ir informēti dalībnieki un kontrolē savas izvēles.

1

Pamattiesību ievērošanas princips:

nodrošināt mākslīgā intelekta rīku un pakalpojumu izstrādi un ieviešanu saskaņā ar pamattiesībām

Tiesas nolēmumu un datu apstrādei ir jābūt skaidrai, pilnībā jāievēro pamattiesības, ko garantē Eiropas Cilvēktiesību konvencija (ECTK) un Konvencija par personas datu aizsardzību (Konvencija par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automatisku apstrādi, ETS Nr. 108, kurā izdarīti grozījumi ar CETS grozījumu protokolu Nr. 223).

Ja mākslīgā intelekta rīkus izmanto strīda atrisināšanai, tiesas nolēmumu pieņemšanai vai norādījumu sniegšanai sabiedrībai, ir būtiski nodrošināt, ka tie neapdraud tiesības piekļūt tiesnesim un tiesības uz taisnīgu tiesu (vienlīdzības principa un tiesību uz pušu uzklaušānu ievērošana).

Tie arī būtu jāizmanto, pienācīgi ievērojot tiesiskuma principus un tiesnešu neatkarību nolēmumu pieņemšanas procesā.

Tāpēc priekšroka būtu jādod *integrētām ētikas*² vai cilvēktiesību pieejām. Tas nozīmē, ka, sākot ar izstrādes un mācīšanās posmiem, noteikumi, kas aizliedz tiešu vai netiešu un konvencijām aizsargāto pamatvērtību pārkāpšanu, ir pilnībā integrēti.

² Ētikas izvēli veic programmas izstrādātāji, un tāpēc tā netiek atstāta lietotāja ziņā.

2

Nediskriminācijas princips:

nepieļaut jebkādas diskriminācijas veidošanos vai pastiprināšanos starp personām vai personu grupām

Ņemot vērā šo apstrādes metožu iespējas atklāt diskrimināciju, grupējot vai klasificējot datus, kas attiecas uz personām vai personu grupām, publiskām un privātām iesaistītajām personām ir jānodrošina, lai šīs metodes neveicinātu vai nepasliktinātu situāciju attiecībā uz diskrimināciju un neizraisa deterministisku analīzi vai izmantošanu.

Īpaša uzmanība jāpievērš gan izstrādes, gan attīstības posmam, jo īpaši, ja galvenokārt tiek apstrādāti jutīgi dati. Tie varētu būt saistīti ar rasi vai etnisko izcelsmi, sociālekonomisko stāvokli, politiskiem uzskatiem, reliģisko vai filozofisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, ģenētiskiem, biometriskiem datiem, ar veselību, seksuālo dzīvi vai orientāciju saistītiem datiem. Konstatējot šādu diskrimināciju, jāapsver korektīvi pasākumi, lai ierobežotu vai, ja iespējams, neitralizētu šos riskus, kā arī lai veicinātu iesaistīto personu informētību.

Tomēr, lai izskaustu šādu diskrimināciju, būtu jāveicina mašīnmācīšanās un daudznozaru zinātniskās analīzes izmantošana.

3

Kvalitātes un drošības princips:

tiesas nolēmumu un datu apstrādei izmantot sertificētus avotus un nemateriālus datus, izmantojot modeļus, kas izstrādāti drošā tehnoloģiju vidē

Mašīnmācīšanās modeļu izstrādātājiem būtu plaši jāizmanto tieslietu sistēmas attiecīgo speciālistu (tiesnešu, prokuroru, advokātu u.c.) un pētnieku/lektoru zināšanas tieslietu un sociālo zinātņu jomā (piemēram, ekonomistu, sociologu un filozofu).

Jauktu projektu grupu veidošana īsos izstrādes posmos, lai izstrādātu funkcionālus modeļus, ir viena no organizatoriskām metodēm, kas ļauj izmantot šo daudznozaru pieeju.

Šīm projektu grupām būtu pastāvīgi jādalās ar esošajām ētikas tiesiskajām garantijām un tās jāuzlabo, izmantojot atgriezenisko saiti.

Dati, kuru pamatā ir tiesas nolēmumi, kas ievadīti programmatūrā, ar kuru ievieš mašīnmācīšanās algoritmu, jāiegūst no sertificētiem avotiem un nav jāmaina līdz tie nav faktiski izmantoti mācīšanās mehānismā. Tāpēc visam procesam jābūt izsekojamam, lai nodrošinātu, ka nav notikušas izmaiņas, kas mainītu apstrādājamā nolēmuma saturu vai nozīmi.

Ir jānodrošina iespēja uzglabāt un izpildīt izstrādātos modeļus un algoritmus drošā vidē, lai nodrošinātu sistēmas integritāti un nemateriālo raksturu.

4

Pārredzamības, objektivitātes un taisnīguma princips:

nodrošināt datu apstrādes metožu pieejamību un skaidrību, atļaut ārējās revīzijas

Ir jāpanāk līdzsvars³ starp konkrētu apstrādes metožu intelektuālo īpašumu un pārredzamības nepieciešamību (izstrādes procesa pieejamība), objektivitāti (neobjektivitātes trūkums)⁴, taisnīgumu un intelektuālo integritāti (tiesiskuma interešu prioritizēšana), ja tiek izmantoti rīki, kas var radīt juridiskas sekas vai būtiski ietekmēt cilvēku dzīvi. Būtu skaidri jānosaka, ka šie pasākumi attiecas uz visu izstrādes un darbības ķēdi, jo atlases process, datu kvalitāte un organizācija tieši ietekmē mācību posmu.

Pirmais risinājums ir pilnīga tehniskā pārredzamība (piemēram, atvērtā pirmkoda kods un dokumentācija), ko dažkārt ierobežo komercnoslēpumu aizsardzība. Sistēmu varētu skaidrot arī skaidrā un saprotamā valodā (lai aprakstītu, kā tiek veidoti rezultāti), informējot par, piemēram, piedāvāto pakalpojumu būtību, izstrādātajiem rīkiem, veiktspēju un kļūdu risku. Neatkarīgām iestādēm vai ekspertiem varētu uzdot sertificēt un revidēt apstrādes metodes vai iepriekš sniegt konsultācijas. Valsts iestādes varētu piešķirt sertifikāciju, kas regulāri jāpārskata.

³ Saistībā ar šo jautājumu interesi rada Eiropas Padomes MSI-NET pētījuma par "algoritmiem un cilvēktiesībām" 38. lappusē paustais ieteikums: "Visa algoritmu vai to pamatā esošā programmatūras koda nodrošināšana sabiedrībai ir maz ticams risinājums šajā kontekstā, jo privātie uzņēmumi uzskata savu algoritmu par galveno patentēto programmatūru, kas ir aizsargāta. Tomēr var būt iespēja pieprasīt, lai sabiedrībai tiktu nodrošinātas informācijas galvenās apakškopas par algoritmiem, piemēram, izmantojamie mainīgie lielumi, mērķi, kuriem algoritmi tiek optimizēti, mācību dati un iegūtās rezultātu vidējās vērtības un standartnovirzes vai algoritma apstrādāto datu apjoms un veids." Vai pat ieteikums, kas minēts ziņojuma "AI for humanity" 117. lpp., ko sagatavojis Sedriks Vilani (Cédric Villani) kungs kā daļu no misijas, ko viņam uzdevis Francijas Republikas ministru prezidents: "Revidenti var būt apmierināti ar to, ka tiek vienkārši pārbaudīts programmas godīgums (darot tikai to, kas no viņiem tiek prasīts), iesniedzot, piemēram, dažādas nepatiesus ievaddatus, vai izveidojot daudzus sistēmas lietotāju profilus. Turklāt Lordu palātas ziņojumā ir arī apgalvojumi "MI AK: gatavs, vēlams un spējīgs darboties?", 92. punkts, 96. –99. punkts.

⁴ Šajā sakarā ir interesanti atzīmēt risinājumus, kas parasti tiek apsvērti, lai nodrošinātu algoritmu neitralitāti iepriekš minētajā Lordu palātas ziņojumā (114., 115., 116., 119., 120. attēls): daudzveidīgākas datu kopas, lielāka dažādība un daudznozaru pieeja, lielāka tādu aspektu revīzija kā datu apstrāde un veids, kādā iekārta tiek būvēta.

5

Princips 'lietotāju kontrolē':

nepieļauj preskriptīvu pieeju un nodrošina to, ka lietotāji ir informēti dalībnieki un kontrolē savas izvēles

Ir jāpalielina lietotāju autonomija, nevis jāierobežo mākslīgā intelekta rīku un pakalpojumu izmantošana.

Tieslietu sistēmas profesionāļiem jebkurā brīdī vajadzētu būt iespējai pārskatīt tiesas nolēmumus un datus, kas izmantoti, lai sasniegtu rezultātu, un tiem arī turpmāk nevajadzētu būt saistošiem, ņemot vērā konkrētās lietas īpatnības.

Lietotājam ir jābūt informētam skaidrā un saprotamā valodā par to, vai mākslīgā intelekta rīku piedāvātie risinājumi ir saistoši, par dažādām iespējām, kā arī tiesībām uz juridiskām konsultācijām un piekļuvi tiesai. Tāpat viņam/viņai ir jābūt informētam par jebkādu iepriekšēju lietas apstrādi, izmantojot mākslīgo intelektu pirms tiesas procesā vai tiesas procesa laikā, kā arī jābūt tiesībām iebilst, lai tiesa nepastarpināti varētu uzklaut viņa lietu ECK 6. panta izpratnē.

Vispārīgi runājot, ja tiek ieviesta kāda mākslīgā intelekta informācijas sistēma, ir nepieciešamas datorapmācības programmas lietotājiem un debates, kurās ir iesaistīti tieslietu sistēmas speciālisti.

I pielikums

Padziļināts pētījums par MI izmantošanu tiesu sistēmās, jo īpaši par MI lietotnēm tiesas nolēmumu un datu apstrādei

Sagatavojis Ksavjērs Ronsina (Xavier Ronsin) kungs, Rennas apelācijas tiesas pirmais priekšsēdētājs, zinātniskais eksperts (Francija),

un

Vasilejos Lampos (Vasileios Lampos) kungs, Londonas Universitātes Datorzinātņu fakultātes (LUDF) galvenais pētnieks un zinātniskais eksperts (Apvienotā Karaliste),

kā arī Anjese Metrepjēras (Agnès Maîtrepierre) kundze, tiesnese, Eiropas Padomes Konvencijas par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisku apstrādi Konsultatīvās komitejas biedre (Francija)

Pētījuma pilnveidošanu ir veicinājuši arī šādi eksperti:

Frančesko Kontini (Francesco Contini), Tiesu sistēmu pētniecības institūta vecākais pētnieks – Valsts pētniecības padome (IRSIG-CNR), Boloņa (Itālija)

Frančesko de Santis (Francesco De Santis), Neapoles Universitātes profesors cilvēktiesībās (Itālija)

Žans Lesēga (Jean Lassègue), kungs, filozofs un epistemologs, zinātniskais līdzstrādnieks, Nacionālais zinātniskā pētniecības institūts (NZPI), Augsto tieslietu institūta asociētais pētnieks (Francija)

Dorija Reilingas (Dory Reiling) kundze, Goda vecākā tiesnese, neatkarīga informācijas eksperte (Nīderlande)

Alešs Zavrņika (Aleš Završnik) k-gs, Kriminoloģijas institūta vecākais pētnieks, Ļubļanas Universitātes (Slovēnija) Tiesībzinātņu fakultātes un Eiropas Padziļināto mācību institūtu (EURIAS) asociētais profesors Pētnieks 2017-18 Collegium Helveticum Cīrihē (Šveice)

levads

1. Digitālās pārveides vilnim mūsu sabiedrībā joprojām ir nevienmērīga ietekme uz Eiropas Padomes dalībvalstu tiesu sistēmām. Šķiet, ka daudzas Eiropas valstis ir jau izstrādājušas ļoti progresīvu pieeju lietotņu praktiskai izmantošanai (gan tehnoloģiju, gan juridiskā atbalsta ziņā), savukārt citām tas joprojām ir jauns izaicinājums, un galvenā uzmanība tiek pievērsta tikai efektīvai IT pārvaldībai.
2. Mākslīgais intelekts (MI) ir gan izcilākā, gan pārsteidzošākā tehnoloģija, kas darbojas šajā lielajā digitālajā pārveidē. Savienotajās Valstīs 'advokāti roboti' jau strādā un, šķiet, sarunājas ar cilvēkiem dabiskā valodā. Juridisko tehnoloģiju jaunuzņēmumi, kas specializējas juridisko pakalpojumu izstrādē, piedāvā jaunas lietotnes juridiskām profesijām, galvenokārt juristiem, juridiskajiem dienestiem un apdrošinātājiem, nodrošinot padziļinātu piekļuvi tiesu iestāžu informācijai un tiesu praksei. Šie privātie uzņēmumi pat cenšas paredzēt tiesnešu nolēmumus ar 'prognostiskiem tiesiskuma' rīkiem, lai gan mēs redzēsim, ka tas var nebūt labākais šo rīku apraksts¹.
3. Tomēr šīs parādības sākotnējā izpēte liek mums nošķirt šo komerckursu no tehnoloģiju izmantošanas realitātē. Pagaidām Eiropas Padomes dalībvalstu tiesneši, šķiet, praktiski un ikdienā neizmanto prognostisko programmatūru. Lai izpētītu šo lietojumprogrammu potenciālu, ir veiktas testēšanas vietējā līmenī² un akadēmiskais darbs³ taču tās vēl nav plaši izmantotas. Iniciatīva šo instrumentu izstrādei galvenokārt nāk no privātā sektora, kura klienti līdz šim ir galvenokārt apdrošināšanas uzņēmumi, juristi un juridiskie pakalpojumi, kas vēlas mazināt juridisko nenoteiktību un tiesu lēmumu neprognozējamību. Tomēr publiskā sektora lēmumu pieņēmējus arvien vairāk pieprasa privātais sektors, kas vēlas redzēt šos rīkus, kas dažkārt ir 'beta' versijas, t. i., laika gaitā tie attīstīsies, kad tiks integrēti valsts politikā.
4. Pārdomu procesā, kas aizsāks "Vadlīnijās par to, kā virzīt pārmaiņas, lai nodrošinātu kibertiesiskumu",⁴ CEPEJ ierosina nodrošināt valstisku lēmumu pieņēmējiem un tieslietu speciālistiem risinājumus kā labāk izprast 'prognostiskā tiesiskuma' fenomenu.
5. Pirmais uzdevums būs noskaidrot jautājumus, kas saistīti ar šo masveida judikatūras datu apstrādes sistēmu patieso būtību, kā arī to tehniskos un teorētiskos ierobežojumus. Šie aspekti nav bieži minēti tieslietu jomas debatēs par šo tematu, bet tie ir ļoti labi zināmi un par tiem diskutē šo tehnoloģiju speciālisti (matemātiķi, statistiķi un datorzinātnieki), un tie ir pelnījuši zināmu uzmanību.
6. Otrkārt, šajā dokumentā tiks analizētas šo rīku priekšrocības un trūkumi. Lai gan to atbalstītāji uzsver savas iespējas attiecībā uz pārskatāmību, prognozējamību un judikatūras standartizāciju, kritiķi, savukārt, norāda uz pašlaik tirgū pieejamās programmatūras trūkumiem un argumentācijas neobjektivitāti. Ar šīm tehnoloģijām saistītie riski var pat pārsniegt tiesas procesu un ietekmēt būtiskus tiesiskuma un tiesu iestāžu darbības elementus, kam Eiropas Padome ir īpaši piesaistīta.
7. Tie ietver tādus principus kā likuma prioritāte. Šo rīku ietekme var būt ne tikai stimulējoša, bet arī gandrīz preskriptīva, radot jaunu normatīvu formu, kas varētu papildināt likumu, regulējot tiesneša suverēno rīcības brīvību, un kas ilgtermiņā varētu radīt tādu tiesas nolēmumu standartizāciju, kas vairs nav balstīti uz tiesu atsevišķiem argumentiem, bet gan uz tīri statistiskiem aprēķiniem, kas saistīti ar vidējo kompensāciju, ko iepriekš piešķir citas tiesas.
8. Ir jāapsver, vai šie risinājumi atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (ECTK) noteiktajām individuālajām tiesībām. Tās ietver tiesības uz taisnīgu tiesu (jo īpaši tiesības uz fizisku tiesnesi, kas noteiktas ar likumu, tiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesu un procesuālo tiesību vienlīdzību), kā arī tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību gadījumos, kad nav pievērsta pietiekama uzmanība atklāto datu aizsardzībai.

¹ Īpaši skatīt ierāmēto tekstu 9. nodaļas sākumā

² Piemēram, Douai un Rennes Apelācijas tiesas Francijā 2017. gadā veica trīs mēnešu ilgu tiesas prāvu ar programmu, kuru tiesnešu kolēģija raksturoja kā 'prognostisku'.

³ Darbs pie Eiropas Cilvēktiesību tiesas 584 nolēmumu parauga: Nikolaos Aletras, Dimitrios Tsarapatsanis, Daniel Preoțiu-Pietro, Vasileios Lampos, "Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective", publicēts 2016. gada 24. oktobrī, [tiešsaistē], <https://peerj.com/articles/cs-93/>

⁴ Īpaši skatīt CEPEJ dokumenta (2016) 13 51. punktu, "Vadlīnijās par to, kā virzīt pārmaiņas, lai nodrošinātu kibertiesiskumu.

9. Ņemot vērā šos jautājumus, dokumentā ir uzsvērts MI lielais potenciāls palīdzēt tieslietu speciālistiem viņu darbā. Nav šaubu, ka dažas MI lietotnes, kas vēl tiek izstrādātas vai testētas, piemēram, tās, kas paredzētas tieslietu pētniecības uzlabošanai, varētu būt ļoti noderīgas, lai paātrinātu un efektīvizētu tiesu darba slodzi. Dokumentā ir uzsvērti šie pozitīvie piemēri, un tas kopumā atbalsta to, ka tiesību speciālisti izmanto MI saskaņā ar viņu vajadzībām, ar nosacījumu, ka tiek pienācīgi ņemtas vērā personas tiesības, ko garantē ECTK un Eiropas standarti, jo īpaši krimināllietās. Tā kā MI nav vienkāršs rīks tiesu sistēmu efektivitātes uzlabošanai, tam būtu jāstiprina gan tiesiskuma garantijas, gan valsts tiesiskuma kvalitāte.
10. Visbeidzot, dokuments piedāvā līdzekļus šā fenomena uzraudzībai - Ētikas hartu, uzsverot, ka ir nepieciešama piesardzīga pieeja šo rīku integrēšanai valsts politikā. Ir svarīgi, lai visas ieinteresētās puses būtu iesaistītas publiskās debatēs, neatkarīgi no tā, vai tie ir tieslietu speciālisti, juridisko tehnoloģiju uzņēmumi vai zinātnieki, lai tās varētu pilnībā informēt par mākslīgā intelekta ieviešanu tiesu sistēmās un to iespējamo ietekmi, kā arī izstrādāt ētikas sistēmu, kurā tām jādarbojas. Pēc tam šīs debātes varētu būt plašākas par "uzņēmējdarbības" vidi. Debatēs būtu iesaistīti paši iedzīvotāji, un tās zināmā mērā veicinātu datorprasmes vispārējo līmeni, kā tas ir, piemēram, Kanādā.⁵

⁵ Monreālas Deklarācija, pieejama: <https://www.declarationmontreal-iaresponsable.com/demarche>, piekļūts: 2018.gada 16. jūlijā.

1. Situācija attiecībā uz mākslīgā intelekta algoritmu izmantošanu Eiropas Padomes dalībvalstu tiesu sistēmās

2018. gadā mākslīgā intelekta algoritmu izmantošana Eiropas tiesu sistēmās joprojām galvenokārt ir privātā sektora komerciāla iniciatīva, kas vērsta uz apdrošināšanas kompānijām, juridiskajām struktūrvienībām, juristiem un privātpersonām.

11. MI izmantošana tieslietu jomā, šķiet, ir diezgan populāra ASV, kas ir diezgan vienkārši ieguldījusi šajos rīkos gan civillietu, gan krimināllietu jomā.⁶
12. Eiropas Padomes dalībvalstu tiesu sistēmās ir grūtāk noteikt MI algoritma iniciatīvas, jo lielākā daļa iniciatīvu nāk no privātā sektora un bieži netiek integrētas valsts politikā.
13. Jautājumu par MI izmantošanu tiesu sistēmās risināja CEPEJ dalībvalstis un pilsoniskā sabiedrība. Atbildes reakcijas līmenis bija relatīvi zems un neļāva noteikt skaidras tendences. Daži privātie uzņēmēji nešķīta īpaši ieinteresēti šajā aptaujā, un CEPEJ biedri, kas lielākoties ir tieslietu ministrijas vai augstākās tiesu padomes, varēja minēt tikai tos rīkus, ko pašlaik izmanto publiskajā sfērā.
14. Tāpēc turpmāk minētais saraksts nav pilnīgs, un tie pamatā ir tikai ekspertu un sekretariāta veiktie pētījumi, izmantojot publiski pieejamu literatūru.⁷
15. Klasifikāciju var veikt atbilstoši piedāvātajam pakalpojumam. MI izmantošana var ievērojami atšķirties atkarībā no pieteikumiem. Piemēram, pastāv šādas galvenās kategorijas:
 - Uzlabotās tiesu prakses meklētājprogrammas
 - Strīdu izšķiršana tiešsaistē
 - Palīdzība dokumentu izstrādē
 - Analīze (paredzējumi, mērogi)
 - Līgumu iedalīšana kategorijās pēc dažādiem kritērijiem un atšķirīgu vai nesaderīgu līguma klauzulu noteikšana
 - Sarunboti, kas informē tiesas procesa dalībniekus vai atbalsta viņus tiesvedības procesā
16. **Latvija** norādīja, ka tā pēta mašīnmācību iespējas tiesu administrācijai. Galvenais mērķis būtu apstrādāt tiesu statistiku, lai varētu izstrādāt provizoriskas aplēses par nepieciešamiem cilvēkresursiem un finanšu resursiem.
17. Citas darbības, ko veic juridisko tehnoloģiju uzņēmumi, nav iekļautas šajā klasifikācijā, jo tās ietver nelielu vai neietver vispār mākslīgā intelekta apstrādi: dažas vietnes piedāvā piekļuvi juridiskai informācijai, 'mākoņrisinājumus', elektroniskos parakstus utt.

⁶ Skat. COMPAS algoritmus un rīkus, piem., RAVEL LAW vai ROSS sarunu bots

⁷ Skat. Bibliogrāfijas apkopojumu IV pielikumā – nozīmīgu ieguldījumu devuši Benua Čarpenters (Benoît Charpentier) un Džuzepe Kontisa (Giuseppe Contissa) un Džovani Sortori (Giovanni Sartori) (https://media.wix.com/ugd/c21db1_14b04c49ba7f46bf9a5d88581cbda172.pdf) un Emanuels Bārs (Emmanuel Barthe) (<http://www.precisement.org/blog/Intelligence-artificielle-en-droit-derriere-la-hype-la-realite.html#nb14>) (tikai franču valodā)

18. Turpmāk sniegts nepilnīgs to juridisko dienestu saraksts, kuri savā darbībā izmanto mākslīgo intelektu

Programmatūra	Valsts	Veids
Doctrine.fr	Francija	Meklētājprogramma
Prédicite	Francija	Analīze (izņemot krimināllietas)
Case Law Analytics	Francija	Analīze (izņemot krimināllietas)
JurisData (LexisNexis) Analytics	Francija	Meklētājprogramma, analīze (izņemot krimināllietas)
Luminance	Apvienotā Karaliste	Analīze
Watson/Ross (IBM)	ASV	Analīze
HART	Apvienotā Karaliste	Analīze (noziedznieks, pārkāpuma risks)
Lex Machina (LexisNexis)	ASV	Analīze

2. Pārskats par atvērto datu politiku attiecībā uz tiesas nolēmumiem Eiropas Padomes dalībvalstu tiesu sistēmās

Datu pieejamība ir būtisks nosacījums MI attīstībai, jo tie ir nepieciešami, lai veiktu noteiktus uzdevumus, ko cilvēki iepriekš ir veikuši neautomatizēti. Jo vairāk datu ir pieejami, jo veiksmīgāk MI spēj uzlabot modeļus, kas uzlabo prognozēšanas iespējas. Tāpēc atvērto datu pieeja tiesu nolēmumiem ir priekšnoteikums juridisko tehnoloģiju uzņēmumu darbam, kuri specializējas meklētājprogrammās vai tendenču analīzē ('prognostiskais tiesiskums').

Šo datu apstrāde rada vairākus jautājumus, piemēram, izmaiņas tiesu praksē un personas datu aizsardzībā (tostarp speciālistu vārdus).

19. Tiek uzskatīts, ka datorizētie dati ir 21. gadsimta "nafta", jo to izmantošana un atsauču veidošana rada jaunu bagātību. Lai gan dažas ieinteresētās puses un autori apstrīd šo argumentu, digitālās industrijas panākumi pasaulē pēdējo desmitgažu laikā ir apstiprinājuši šīs jomas milzīgo izaugsmes potenciālu.
20. Cilvēka darbības kvantitatīvā noteikšana, kas tagad tie īstenota pasaules mērogā, nevarētu liegt iepazīties ar valsts sektora datiem. Tas ir pamudinājis kustību atvērt publiskos datus, pamatojoties uz daudz senākām prasībām, kas ir mūsu konstitucionālo valstu pamatprincipi.
21. Pēdējos gados lielas pārmaiņas ir radījusi lejuplādējamo publisko datu (atvērto datu) parādīšanās, īpaši saistībā ar "Atvērtās partnerības pārvaldību" (APP). APP ir nevalstiska organizācija, kas apvieno gandrīz 70 dalībvalstis (tostarp daudzas Eiropas Padomes dalībvalstis), pilsoniskās sabiedrības un digitālo gigantu pārstāvjus. Atklātības mērķis ir uzlabot sabiedrisko aktivitāšu pārredzamību, mudināt iedzīvotājus izstrādāt un novērtēt valsts politiku un garantēt sabiedrisko pakalpojumu un to veicēju integritāti, apstrādājot lielu informācijas apjomu, kas tiek organizēts datubāzēs (lielie dati).

2.1 Atvērto datu par tiesas nolēmumiem definīcija

22. Pirmkārt, pārskatīsim atvērto datu jēdzienu, pirms izskatām jautājumu par atvērto datu pieļaušanas ietekmi uz tiesu iestāžu darbību. **Bieži ir neskaidrības par piekļuvi informācijai un datiem (precīzāk, piekļuve informācijai, kas ir datu bāze)**⁸.
23. Noteikts apjoms publiskas informācijas, kam nepieciešama plaša publicitāte, jau tiek izplatīts, izmantojot informācijas tehnoloģijas. Francijas valdības tīmekļa vietne *Légifrance.fr* ir galvenais sertificētas publiskas informācijas tiešsaistes avots, kas ietver ne tikai normatīvos aktus, bet arī judikatūru un informāciju par amatiem. Šī vienotā informācija, kaut arī tā ir pieejama internetā, pilnībā atšķiras no tiešās piekļuves datiem, kas ir organizēti un iekļauti datubāzē, ko var lejupielādēt un apstrādāt dators.
24. **Tāpēc atvērtie dati ietver tikai "neapstrādātu" datu izplatīšanu strukturētās, datorizētās datubāzēs.** Šie dati, kas ir pilnībā vai daļēji apvienoti ar citiem strukturētiem avotiem, veido to, ko mēs saucam par lieliem datiem. Eiropas Konvencijas Nr. 108 Konsultatīvā komiteja uzskata, ka lielie dati ir *"tehnoloģiju pieaugoša spēja vākt, apstrādāt, iegūt jaunas un prognostiskas zināšanas no liela apjoma, ātruma un datu daudzveidības. Galvenie jautājumi attiecībā uz datu aizsardzību ir saistīti ne tikai ar apstrādāto datu apjomu, ātrumu un dažādību, bet arī ar datu analīzi, izmantojot programmatūru, lai iegūtu jaunas un prognostiskas zināšanas lēmumu pieņemšanai attiecībā uz personām vai grupām. Šo pamatnostādņu izpratnē lielo datu definīcija ietver gan lielus datus, gan lielo datu analīzi"*⁹.
25. **Kā liecina definīcija, atvērtos datus nevajadzētu jaukt ar to apstrādes līdzekļiem.** Daļa diskursa šajā jautājumā faktiski attiecas uz apstrādi, ko veic ar dažādām progresīvām metodēm, kuras parasti definē kā datu zinātni. Prognostiskais tiesiskums, izmantojot mākslīgo intelektu, progresīvās meklētājprogrammas, kas izmanto ļoti precīzus kritērijus, un juridiskie roboti ir algoritmiskas lietotnes, kurām ir pievienoti dati, bet tām nav nekāda sakara ar atvērto datu politiku.

⁸ Dati ir nenozīmīgi burti un cipari. Informācija ir dati, kas iekļauti kontekstā. Konteksts piešķir jēgu datiem. Varam minēt, ka 2005. gads ir gads, bet bez konteksta mēs to nezinām. Bet "2005. gadā mēs pabeidzam 3 projektus" konteksts piešķir nozīmi skaitlim. Tāpēc 'atvērtie dati' ir nevis dati definīcijas izpratnē, bet informācija. Tāpat lielie dati arī ir liels informācijas apjoms, nevis dati.

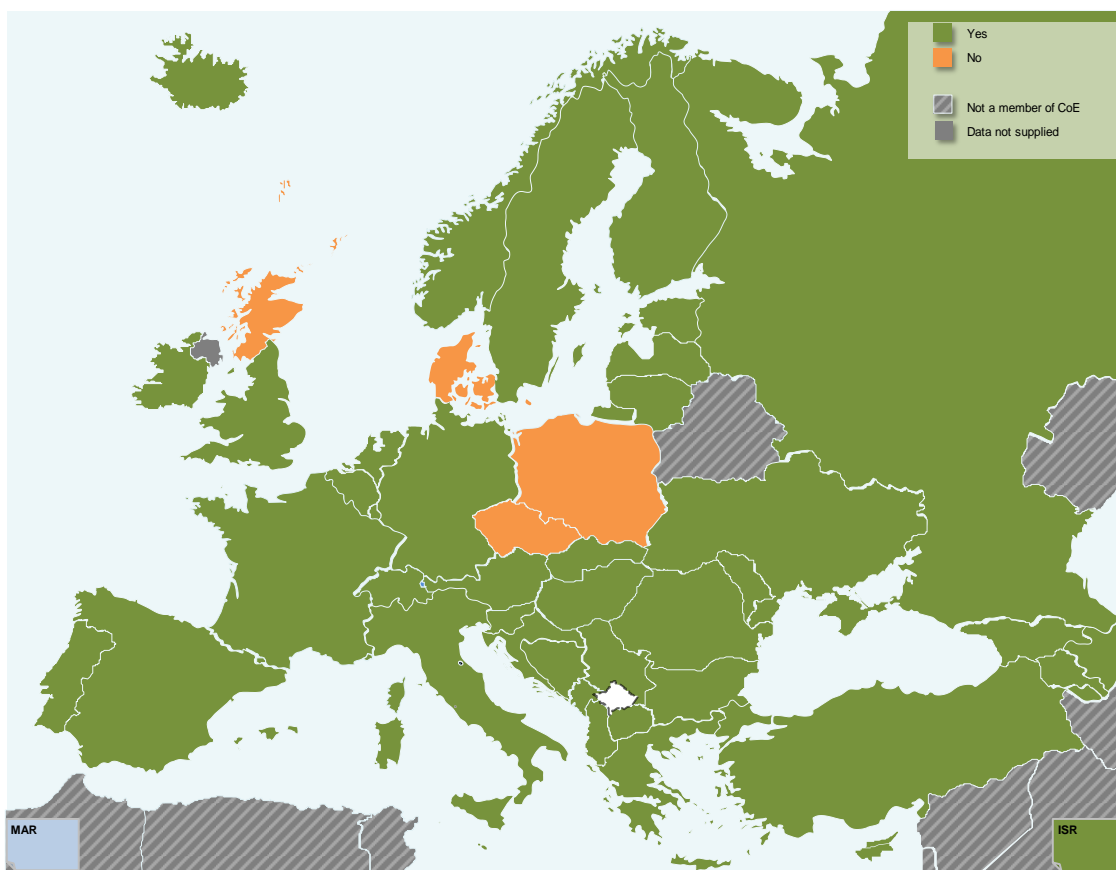
⁹ T-PD(2017)1, "Pamatnostādnes par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi lielo datu pasaulē".

26. Tomēr šī politika ir jāpārbauda, ņemot vērā to, kādas turpmākas apstrādes iespējas tā piedāvā, neatkarīgi no tās būtības. Ja konkrētus datus filtrētu iepriekšējā posmā, ņemot vērā, piemēram, konfidencialitātes nepieciešamību un privātuma ievērošanu, šķiet, ka samazinātos ļaunprātīgas izmantošanas riski.

2.2 Situācija attiecībā uz atvērto datu par Eiropas Padomes dalībvalstu tiesas nolēmumiem izstrādi un tiesu prakses attīstības sekām

27. Kāda ir situācija Eiropas Padomes dalībvalstīs attiecībā uz atvērtiem datiem par tiesas nolēmumiem? CEPEJ 2016.–2018.gada novērtēšanas cikls pirmo reizi pievērsās jautājumam par tiesas nolēmumiem, kas tiek sniegti atvērtos datos, attiecībā uz kuriem tiek izmantota kāda MI apstrāde. Jautājums par datu anonimizāciju vai pseidonismu Eiropas datu aizsardzības ietvarā¹⁰ ko nodrošina Vispārīgā datu aizsardzības regula (GDPR, ES Regula 2016/679) un Eiropas Padomes Konvencija Nr. 108 radīja īpašu jautājumu, kura mērķis bija identificēt dalībvalstu un novērotāju īstenotos pasākumus šajā īpaši jutīgajā jomā.

1. attēls Tabula, kurā norādītas EP dalībvalstis, kas 2016. gadā ir ieviesušas atvērtus datus par tiesas nolēmumiem (novērtēšanas shēma Q62-4)

28. Tikai piecas valstis no aptaujātajām un novērotājiem paziņoja, ka 2016. gadā nav īstenojušas atvērto datu politiku attiecībā uz tiesas nolēmumiem. Lai gan šis atbilžu rādītājs ir jāņem vērā, jo dažas atbildes ir saistītas ar publisku piekļuvi nolēmumiem ar atvērtiem datiem (**Armēnija, Beļģija, Bosnija un Hercegovina, Luksemburga, Krievijas Federācija, Spānija, Turcija**), tas atklāj, no vienas puses, Eiropas tiesu iestāžu vēlmi nodrošināt pārredzamību, no otras puses, daudzu valstu vēlmi publiskot tiesas nolēmumus, tādējādi nodrošināt to izskatīšanu vēlāk, izmantojot MI rīkus. Tam ir nepieciešami arī attiecīgo iestāžu centieni, jo ir nepieciešami vairāki tehniski pasākumi. Konkrēti Francijā dažas administratīvās judikatūras jau ir pieejamas lejupielādei data.gouv.fr vietnē (skatīt turpmāk).

¹⁰ Vispārīgi datu aizsardzības noteikumi (DGPS, ES Regula 2016/679 un Eiropas Padomes Konvencija Nr. 108 par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi).

29. Attiecībā uz personas datu aizsardzību 23 valstis paziņoja, ka tās pseidonimizē¹¹ vismaz atsevišķus strīdu veidus (piem., personas statuss, ģimenes statuss), dzēšot datus, kas ļauj identificēt puses vai lieciniekus (vārdi, adreses, tālruņa numuri, personas kodi, bankas konta numuri, nodokļu numuri, veselības stāvoklis utt.). Par šo darbu atbild tiesu iestāžu darbinieki (piem., **Izraēlā, Moldovas Republikā**) vai valsts amatpersonas (piem., **Bosnijā un Hercegovinā, Spānijā**). Savukārt Bosnija un Hercegovina un Ungārija paziņoja, ka publicēs profesionāļu vārdus.
30. Tomēr ir patiešām grūti izmērīt atvērto datu ietekmi uz tiesu sistēmas efektivitāti un kvalitāti. Kā minēts iepriekš, iniciatīva atkalizmantojot šos datus būtībā ir privāta un vērsta uz profesionāliem klientiem (juristiem, juridiskajām struktūrvienībām), bet tikai un vienīgi starpvaldību darbība, iespējams, nav labākais veids, kā pilnībā identificēt šādus pozitīvus rezultātus.
31. Situācija Francijā atspoguļo jautājumus, kas radušies, izmantojot šo pieeju. Pirmkārt, ir svarīgi uzsvērt, ka Francija 2016. gadā ieviesa tiesību aktus, nosakot obligātu sistēmu atvērto datu par nolēmumiem izplatīšanai tiesās.
32. Digitālās republikas likuma¹² 20. un 21. pants beidzās ar iepriekšējo loģiku¹³ izvēlēties, kurus tiesas un administratīvo tiesu un tribunālu nolēmumus izplatīt, ja tie ir "īpaši svarīgi". Tomēr saskaņā ar jaunajiem Francijas tiesību aktiem ir noteikts pretējs princips - viss ir publicējams, izņemot īpašus gadījumus, kas noteikti ar likumu (attiecībā uz tiesas nolēmumiem) un, ievērojot personu privātās dzīves neaizskaramību. Tomēr ir paredzēts, ka tiesas un administratīvus nolēmumus publicē tikai pēc tam, kad ir veikta iesaistīto personu atkārtotas identificēšanas riska analīze.
33. Nolēmumu plašai izplatīšanai ir vairākas priekšrocības, kuras īpaši uzsvēra kasācijas tiesa divās konferencēs 2016. gada oktobrī un 2018. gada februārī. Tās ir labāka izpratne par tiesu darbu un judikatūras tendencēm, tiesu sistēmas, kas apzinās, ka tiek novērota, labāka kvalitāte, un pilnīgi jaunas faktu atsauces bāzes izveide.
34. Šī teorētiskā vēlme "regulēt" tiesu praksi, izmantojot digitālo sviru, tomēr rada vairākus vispārējus jautājumus, kas attiecas uz visām valstīm, kas apsver līdzīgu pieeju. Pirmkārt, tā būtu jāieklauj dažu Eiropas Cilvēktiesību tiesas principu kontekstā gadījumos, kad ir atšķirības valsts judikatūrā. Tiesa skaidri uzsver, ka ir jālīdzsvaro tiesiskā noteiktība, kas veicina nolēmumu prognozējamību attiecībā uz vitalitāti tiesas interpretācijā.¹⁴
35. Šo vēlmi ietekmē arī vairāki, pirmkārt, tehniski aspekti:
- a) **Visu publiskojamo tiesas nolēmumu vākšana nav labi koordinēta starp visiem tiesu līmeņiem:** daži uzņēmējdarbības pieteikumi Eiropas tiesās nav izstrādāti šim nolūkam, jo īpaši attiecībā uz pirmās instances nolēmumiem, un dažām valstīm būs jāievieš jauni procesi nolēmumu apkopošanai, ja tās vēlas, lai to izpilde būtu pilnīga;
 - b) Neraugoties uz dažām daudzsološām norisēm, **vēl nav izstrādāts pilnībā efektīvs, automatizēts pēidentifikācijas mehānisms, kas var novērst jebkādu identifikācijas vai atkārtotas identifikācijas risku;**
- Vienlīdz svarīgi aspekti:
- c) **Jādomā par pašu judikatūras veidošanas loģikas pārveidošanu.** Kāda ir "standarta" vērtība, ņemot vērā nolēmumu skaitu konkrētā jautājumā? Vai šis "standarts" ir pievienots likumam? Ja tā, vai šis ir jauns juridiskais avots?

¹¹ Kā minēts TPD "Pamatnostādnēs par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi lielu datu pasaulē" TPD (2017) 1, pseidonimizācija attiecas uz personas datu apstrādi "tādā veidā, ka personas datus vairs nevar attiecināt uz konkrētu datu subjektu, neizmantojot papildu informāciju, ar nosacījumu, ka šādapildu informācija tiek glabāta atsevišķi un uz to attiecas tehniski un organizatoriski pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas dati nav identificējami."

¹² Šis likums tika pieņemts, lai saskaņotu Francijas tiesību aktus ar Eiropas Parlamenta, Eiropadomes 2013. gada 26. jūnija Direktīvu 2013/37/ES, ar ko groza Padomes 2003.g.17.novembra Direktīvu PAR valsts sektora informācijas atkalizmantošanu

¹³ Tiesu organizācijas kodeksa R433-3. pants

¹⁴ *Greek Catholic parish Lupeni and Others v. Romania* [GC]. No. 76943/11, 29/11/2016, § 116.

- d) **Vai tiesnešiem būtu jālūdz papildu paskaidrojumi par nolēmumiem, lai novirzītos no šīs normas?**¹⁵ Šis jautājums nav mazsvarīgs un nesniedz vienādu atbildi visām tiesu sistēmām. Francijas civiltiesībās,¹⁶ tiesneši izšķir strīdus saskaņā ar piemērojamām tiesību normām". Ja Francijas kontekstā tiesneši tika lūgti pamatot savus nolēmumus, skaidrojot visus iemeslus, kuru dēļ tās novirzījāsno iespējamās vairākuma judikatūras tendences par to, kā atrisināt strīdu (vienlaikus ievērojot attiecīgās tiesību normas), vai tas nebūtu pielīdzināms atbrīvošanai no amata? Tiesneši izšķirtu strīdus ne tikai saskaņā ar tiesību normām, bet arī saskaņā ar tiesu praksi, kas izriet no digitāla rīka apkopotiem statistikas datiem (kurus varētu izstrādāt arī bez privāta operatora ārējas kontroles, sk. 6.1. un 9. nodaļu). Jautājums ir daudz plašāks par specifisku valsts iezīmi, kas attiecas uz MI rīku lomu tiesnešu nolēmumu pieņemšanā. Jāņem vērā, ka šī analīze aprobežojas ar judikatūras apstrādi ar algoritmiem un neattiecas uz judikatūras lomu tiesību avotos vai judikatūras precedentos, kas ir Eiropas līmenī labi noteikti principi.¹⁷
- e) **Turklāt, vai gadījumā, ja normas tiktu noteiktas saskaņā ar vairākuma tendenci, tiesas nolēmumi būtu vienādi un vairs netiktu izdoti saskaņā ar to tiesu hierarhiju, no kurām tie nāk, neņemot vērā augstāko tiesu nolēmumus, kas ir tiesību aktu vienotas interpretācijas garantija daudzās Eiropas valstīs?** Kādas būs attiecības starp normu un judikatūru? Tā kā tās izriet no vairākuma, vai tās kļūs par kritēriju šīm tiesām, nosakot savu judikatūru, ko tām savukārt vajadzētu pamatot, ja tās atkāpjas no vairākuma viedokļa?
- f) **Visbeidzot, vai nepastāv risks, ka tiesas nolēmumi tiks rakstīti saskaņā ar reproduktīvu loģiku?** Lai gan tiesas nolēmumi, visticamāk, attīstīsies saskaņā ar normatīva regulējuma (valsts, Eiropas vai starptautisku) attīstību, atsaucei pieejamā judikatūra (piemēram, no augstākajām tiesām un Eiropas tiesām) vai sociāli ekonomiskais konteksts, vai norma, kas izriet no vairākuma, nekļūs par standartu, uz kuru tiesneši tiktu mudināti atsaukties bez iebildumiem, un kas varētu radīt tiesu nolēmumu pārmērīgu standartizēšanu?

36. **Varētu rasties šaubas par to, kādas sekas radīsies lietotājiem, kuri, domājams, gūs tiešu labumu no darbību pārredzamības:** vai viņi tiešām gūs labumu no visu juridisku nolēmumu publicēšanas internetā, vai arī viņi visticamāk attapsies, ka viņiem ir ļoti daudz nolēmumu, no kuriem nav labuma, jo trūkst juridisko zināšanu un kritiskās domāšanas, lai tos analizētu?

37. Paradoksāli, ka atvērtie dati var sniegt nozīmīgu informāciju, jo tie, protams, ļaus lejuplādēt ievērojamu neapstrādātu datu kopumu ar vienkāršu klikšķi uz saites, bet to nozīme nebūs skaidra lielākajai daļai iedzīvotāju.

38. Pirmā prasība, lai nodrošinātu to, ka atvērtie dati ir pārredzami un informatīvi, ir iespēja trešajām personām tos izmantot analīzei un izstrādei. Ekonomikas modelis, kurā judikatūras publiskos datus, kas ir tiesu iestāžu darba priekšmets, privātais sektors apstrādā bez maksas, lai tie būtu tehniski "lasāmi", ievērojot juridiskās prasības attiecībā uz personas datu aizsardzību, bet pēc tam pārdod tiesām, profesionāļiem un iedzīvotājiem, tādēļ ir pelnījis, lai to apšaubītu un pat kritizētu.

2.3 Personu datu aizsardzība atvērto datu politikas kontekstā attiecībā uz tiesas nolēmumiem

2.3.1. Pušu un liecinieku vārdi

39. Lai digitālajā laikmetā nodrošinātu līdzsvaru starp nepieciešamību publiskot tiesas nolēmumus un pušu vai liecinieku pamattiesību ievērošanu, to vārdi un adreses nav jānorāda publicētajos nolēmumos, īpaši ņemot vērā šādas privātas informācijas piesavināšanās un atkalizmantošanas risku un to datu īpašo jutīgumu, kas varētu būt iekļauti nolēmumos.¹⁸ Automatizētus procesus var izmantot, lai sistemātiski slēptu šādu informāciju.

¹⁵ Eloi Buat-Menard and Paolo Giambiasi, "La mémoire numérique des décisions judiciaires", Dalloz Reports, 2017, 1483. lpp. (tikai franču valodā)

¹⁶ Francijas Civilprocesa kodeksa 12 pants

¹⁷ Attiecībā uz nosacījumiem, kas reglamentē dalībvalsts atbildību par valsts augstākās tiesas nolēmuma saturu, ECT ir norādījusi, ka "Kopienu tiesību pārkāpums būs pietiekami nopietns", un tai ir jāatlīdzina kaitējums, "ja attiecīgais nolēmums pieņemts, nepārprotami pārkāpjot Tiesas judikatūru šajā lietā" (ECT, Lieta C-224/01, Koebler, 56. §).

¹⁸ ECTK, Z. pret Somiju Nr.22009/93, 95§ et seq. un Eiropas Komisijas Zaļā grāmata par valsts sektora informāciju informācijas sabiedrībā (COM (1998) 585) ("Ja nav īpaši priekšnoteikumi, judikatūras datubāzes, kas ir juridiskās

40. Var neatklāt arī citu identificējošu informāciju (piemēram, telefonu numurus, e-pasta adreses, dzimšanas datumus, bērnu vārdus, retos vārdus, segvārdus un vietvārdus). Saskaņā ar personas datu aizsardzības principiem šī datu slēpšana ir datu pseidonimizācija, nevis pilnīga anonimizācija. Tiesas nolēmumos ietvertās informācijas apjoms un dažādība kopā ar ievērojamām atšķirībām, kas saistītas ar citām datu bāzēm, praksē neļauj garantēt, ka attiecīgo personu nevar identificēt atkārtoti. Ja šādas garantijas nav, datus nevar kvalificēt kā anonīmus, un tāpēc uz tiem attiecas personas datu aizsardzības noteikumi.
41. Dažiem īpaši jutīgiem personas datiem jāpievērš īpaša uzmanība. To paredz Konvencijas Nr. 108 6. pants. Tas attiecas uz datiem, kas atklāj etnisko vai rasu izcelsmi, politiskos uzskatus, dalību arodbiedrībās, reliģisko vai citu pārliecību, fizisko vai garīgo veselību vai seksuālo dzīvi. Šī informācija tiek uzskatīta par intīmām detaļām.
42. Tiesas nolēmumi var ietvert citus, ļoti atšķirīgus personas datus, kas ietilpst šajā sensitīvo datu kategorijā. Īpaši tās tiesas, kas nodarbojas ar krimināllietām, var apstrādāt sensitīvus datus, piemēram, par kriminālprocesiem un notiesājošiem spriedumiem. Tāpēc šie sensitīvie dati ir pelnījuši īpašu modrību. To masveida izplatīšana radītu nopietnu risku, kas saistīts ar krāpniecību, profilēšanu¹⁹ un personas cieņas aizskārumu.

2.3.2. Speciālistu, tostarp tiesnešu, vārdi

43. Protams, informācija par to, kā tiks pieņemts nolēmums, ir svarīga, lai juristi varētu paredzēt lietas iznākumu, un viņi uzskata, ka tiesneša informētība dažkārt ir gandrīz tikpat svarīga kā zināšanas par likumu. Viņi jau izsenis ir mēģinājuši vairāk vai mazāk empīriski salīdzināt tiesnešu grupas, lai varētu sniegt kvalitatīvākus padomus klientiem, kuri strādā ar konkrētu tiesnesi vai tiesnešu palātu.
44. Šī metode bija pietiekama, ja advokāts piedalījās tikai dažās tiesas sēdēs, bet, ņemot vērā to, ka daudzās valstīs ir pakāpeniski atcelti vietējie ierobežojumi attiecībā uz advokatūru un nodrošināta pārvietošanās un darba brīvība Eiropas Savienībā, ir pamatoti, ka jebkurš valsts vai pat Eiropas advokāts vēlas zināt katras valsts vai Eiropas judikatūru, uz kuru viņš, iespējams, var pilnībā atsaukties.
45. Tāpēc mēs nevaram izslēgt iespēju, ka ļoti lietderīgas un dārgas mašīnmācīšanās lietojumprogrammas nākotnē būs daudz efektīvākas par to tiesnešu pieredzi un 'veselo saprātu, kuri strādā ar lietām tradicionālā veidā. Šādu lietojumprogrammu izmantošana varētu vēl vairāk veicināt konkurences izkropļojumus un nevienlīdzību starp juridiskajām firmām, kuras ir izmantojušas vai nav izmantojušas šādu 'prognostisku' judikatūras analīzes programmatūru.
46. Pastāv reāls risks, ka šādas konkurences priekšrocības labad tiks apdraudēts ar likumu noteiktais taisnīgas tiesas princips. Iespēja profilēt tiesnešus, savstarpēji atsaucoties uz publiskiem un privātiem datiem, varētu ļaut privātām kompānijām un to juristiem iesaistīties vēl vairākās forumu iepirkšanas praksēs. Šī taktika jau ilgu laiku ir novērota ASV un Francijā preses pārkāpumu jomā attiecībā uz privātuma pārkāpumiem, kur prasītāji jau zina, ka izvēlas tiesu, kas, šķiet, piespiež vislielāko zaudējumu atlīdzību un procentus.
47. Turklāt liela daļa diskursa par šo tēmu jauc atvērtos datus ar nepieciešamību publicēt noteiktu publiskas informācijas apjomu. Tāpēc dažkārt tiek apgalvots, ka profesionāļu vārdiem būtu jāparādās atvērtos datos, lai nodrošinātu publicitāti un pārredzamību.
48. Tomēr tiesu prakses datorizēto datu sniegšana ir atsevišķs jautājums, un nav saistāms ar oriģinālo vai apstiprināto nolēmumu kopiju publicēšanas principiem. Atvērtu datu mērķis ir ļaut automatizēti apstrādāt tiesu praksi saskaņā ar zemu izmaksu darbības licenci. Kā jau iepriekš teikts, šis noteikums paredz visaptverošu datorizētu datu bāzi, kas ir necaurskatāma, un nav tieši saprotama iedzīvotājiem.
49. Šī norma acīmredzot neatbilst vajadzībai publikot to speciālistu vārdus, kuri ir veicinājuši kāda konkrēta nolēmuma pieņemšanu. Ir jāatzīmē, ka, lai nodrošinātu tiesnešu (kuriem jābūt identificējamiem, likumīgi

dokumentācijas instrumenti, var kļūt par informācijas datnēm par personām, ja tās izmanto, lai iegūtu tiesas nolēmumu sarakstu par konkrētu personu, nevis informāciju par judikatūru").

¹⁹ Tā apstrādā personas datus, lai analizētu un prognozētu personas uzvedību vai stāvokli, piemēram, lai vērtētu sniegumu darbā, finansiālo un veselības stāvokli, vēlmes, dzīvesveida paradumus utt.

ieceltiem) objektivitāti un procesuālo noteikumu ievērošanu (piemēram, publicitāte un koleģialitāte),²⁰ tiesību aktos noteikts, ka tiesnešu vārdu minēšana tiesas nolēmumos ir dalībvalstu kopīgs pienākums saistībā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta 1. punktā noteikto publiskā tiesas procesa principu.

50. Tādējādi atbilde uz jautājumu par to, vai profesionāļu²¹ vārdu publicēšana atvērtajos datos ir likumīga vai ne, nav saistīta ar pienākumu publicēt speciālistu vārdus nolēmos. Drīzāk šķiet, ka problēma ir saskaņot bieži vien pretrunīgās prasības: nodrošināt publisko pasākumu pārredzamību, lai iedzīvotājiem būtu iespēja pazīt un novērtēt savus tiesnešus, no vienas puses, vienlaikus aizsargājot profesionāļu privātumu (kuru funkcijām nevajadzētu ierobežot viņu pamatgarantijas šajā jomā). Nopietnas problēmas ir saistītas ar to, ka ir jānodrošina tiesnešu un pat tiesu iestāžu objektivitāte kopumā. Šim nolūkam ir faktiski izstrādāta atvērto datu politika²². Kādus praktiskus pasākumus var veikt, lai viņus aizsargātu no iespējamiem destabilizācijas mēģinājumiem, kas ietver savstarpējās atsauces uz tiesnešu personas datiem datubāzēs ar citiem avotiem (sociālajiem tīkliem, komerciālām vietnēm), lai mēģinātu noteikt hipotētiskas politiskas, reliģiskas un citas pretrunas?
51. Šie jautājumi nerodas vienādi visā Eiropā. Tie rodas atkarībā no attiecīgās tiesu sistēmas īpatnībām (un tiesnešu karjeras vadības iestādes rakstura), nolēmuma koleģiālā rakstura un attiecīgās tiesas līmeņa. Piemēram, Šveicē, kur tiesneši tiek ievēlēti, publicēšana garantē tiesnešu darba caurskatāmību un sociālo atbildību pret pilsoņiem un politiskajām grupām. Šī informācija jau ir pieejama tiešsaistes meklētājprogrammās (kas, stingri ņemot, nav atvērti dati).²³
52. Tāpat šie jautājumi atšķiras atkarībā no jurisdikcijas līmeņa. Zemāku tiesu tiesnešu judikatūras raksturošanas vērtība nedrīkst būt tāda pati kā augstāko tiesu vai starptautisko tiesu tiesnešiem. Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa atļauj meklēt nolēmumus pēc nolēmumu pieņemšanas komisijas tiesnešu vārdiem, bet neļauj aprēķināt statistiku par konkrētu tiesnesi.²⁴ No otras puses, valstīs, kurās tiesu iestādēm ir sveša atšķirīga viedokļa paušana (kas pastāv šajā starptautiskajā tiesā), var šķist negodīgi noteikt tiesnesim personisku atbildību par nolēmumu, pret kuru viņš balsojis koleģiālā tiesā.
53. Šīs debātes labi definēja izpētes misija, ko Francijā veica profesors Loīks Kadjets (Loïc Cadiet). Misijas secinājumi joprojām ir ierobežoti, jo tie nepiedāvā aizliegt publicēšanu, bet rezervēt to dažiem tiesvedības veidiem un noraidīt citiem (piemēram, specializētām krimināllietām). Tika piedāvāta iespēja publicēt tikai Augstākās tiesas tiesnešu vārdus, lai gan tika atzīts, ka tas varētu radīt "vienvirziena braucienu".
54. Pašreizējā situācijā varētu piemērot vienkāršu piesardzības principu, lai pēc tiesvedības veida un jurisdikcijas pakāpes novērtētu profesionāļu vārdu publicēšanu lejupielādējamā datubāzē. Tāpat mēs nevaram izslēgt iespēju, ka tiesu iestādes pašas vai pilnvarotas trešās personas izmanto šo informāciju ārpus atvērto datu konteksta, lai iegūtu informāciju par judikatūru.
55. Šāda publicēšana jebkurā gadījumā vēl būtu jāizskata, ņemot vērā piemērojamos starptautiskos Eiropas noteikumus par personas datu aizsardzību, piemēram, Konvencijas Nr. 108 un Eiropas Savienības vispārīgo datu aizsardzības regulu un direktīvu Nr. 680/2016.

²⁰ ECTK, *Vernes pret Franciju*, Nr. 30183/06 attiecībā uz to tiesnešu identificēšanu, kuri pieņēmuši nolēmumu, *Preto pret Itāliju*, Nr. 7984/77, nolēmuma publicēšanai, *Kontaleksis pret Grieķiju*, Nr. 59000/08, 38§, *DMD GROUP pret Slovākiju*, Nr. 19334/03, 66 §, *Miracle Europe KFT pret Ungāriju*, Nr. 57774/13, 58§ par tiesībām uz tiesu, kas noteiktas ar likumu, saistībā ar tiesībām uz objektīvu tiesnesi.

²¹ Šie jautājumi var attiekties arī uz tiesu administratoriem, kas pieņem tiesas nolēmumus, lietvežiem, tiesneša palīgiem, kas minēti tiesas sastāvā (kaut arī mazākā mērā).

²² Skat. ECTK, *Previti pret Itāliju*, Nr. 45291/06, 249§§ et seq., kas atgādina par tiesneša objektivitātes principiem.

²³ Skat. Šveices Federālās tiesas piemēru, kuras judikatūru var lejupielādēt: <https://www.bger.ch/fr/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht.htm>; vai kantonos: <http://ge.ch/justice/dans-la-jurisprudence> (piemēram, Ženēvas kontons).

²⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi ir koleģiāli. Publikācijas ietver visus atšķirīgos viedokļus.

3. Tiesu nolēmumiem piemērojamā mākslīgā intelekta (mašīnmācīšanās) ekspluatācijas īpašības

Dabiska valodas apstrāde un mašīnmācīšanās ir divas metodes, kas ir tiesas nolēmumu apstrādes pamatā, izmantojot mākslīgo intelektu.

Vairumā gadījumu šo sistēmu mērķis ir nevis reproducēt juridisko pamatojumu, bet gan noteikt korelācijas starp dažādiem nolēmumu ietekmējošiem parametriem (piemēram, attiecībā uz laulības šķiršanu - laulības ilgums, laulāto ienākumi, laulības pārkāpšana, deklarētā labuma apmērs utt.) un, izmantojot mašīnmācīšanos, pielietot vienu vai vairākus modeļus. Šādi modeļi tiktu izmantoti, lai “prognozētu” vai “paredzētu” turpmāku tiesas nolēmumu.

Šīs nodaļas mērķis ir noskaidrot programmatūras, kas raksturota kā ‘prognostiska’, dažkārt “beta” versijas, būtību, piem., izstrādes posmā - gan tās potenciālu, gan ierobežojumus. Paredzēts sniegt vienkāršu skaidrojumu par mašīnmācīšanās algoritmiem, kas ir tiesu prakses automatizētās analīzes pamatā.

3.1 ‘Prognostiskā tiesiskuma programmatūras teorētiskās funkcijas

56. Ievadā mums būtu īsi jāpārskata funkcijas, ko sola ‘prognostiskā programmatūra’. Tā piedāvā konstatēt varbūtības, kas saistītas ar lietas veiksmīgu (vai neveiksmīgu) izskatīšanu tiesā. Šīs varbūtības ir izveidotas ar iepriekšēju nolēmumu statistisko modelēšanu, izmantojot divu plašu datorzinātņu jomu metodes: valodas dabisko apstrādi un mašīnmācību. Patiesībā tas ir “vājš MI” (sk. Glosāriju).
57. Nepieciešams skaidri jānorādīt, ka terminu ‘MI’ apspriež eksperti, jo tas rada daudz neskaidrību. Termins ‘MI’ tagad ir ienācis mūsu ikdienas valodā, lai aprakstītu daudzveidīgas zinātnes un tehnoloģijas, kas ļauj datoriem pārspēt labākos čempionus spēlē Go,²⁵ vadīt automašīnu, sarunāties ar cilvēkiem utt. Pētnieki dod priekšroku dažādu pielietojumu identificēšanai, izmantojot precīzas tehnoloģijas, kas ir to pamatā, tostarp mašīnmācīšanos, un dažreiz visus šos specializētos MI resursus dēvē par “vāju” (vai “mērenu”) MI. Tie atšķiras no galējā, joprojām pilnīgi teorētiskā mērķa radīt “spēcīgu” MI, t. i., pašmācības mašīnu, kas spēj automātiski izprast pasauli kopumā, ņemot vērā tās sarežģītību.
58. Attiecībā uz tiesiskumu, prognostiskās tiesu sistēmas ir paredzētas, lai tās varētu izmantot juridiskās nodaļas, apdrošinātāji (gan savām iekšējām vajadzībām, gan apdrošināšanas ņēmējiem), kā arī juristi, lai varētu prognozēt tiesvedības iznākumu. Teorētiski viņi varētu arī palīdzēt tiesnešiem nolēmumu pieņemšanā.
59. Tās nodrošina panākumu varbūtības grafisku attēlojumu katram strīda iznākumam, pamatojoties uz lietotāja ievadītiem kritērijiem (konkrēti katram strīda veidam). Šīs sistēmas apgalvo, ka spēj aprēķināt iespējamo kompensācijas summu, ko piešķir tiesas.

3.2 Mākslīgā intelekta praktiskā darbība: statistikas mašīnas, kas veido pagātnē balstītus modeļus

60. Vispirms ir jānošķir tas, ko saprot ar ‘paredzējumu’ no tā, kas ir ‘prognoze’. Paredzējums ir paziņojums par to, kas notiks (prae - pirms – dictare, teikt), pirms nākotnes notikumiem (ar pārdabisku iedvesmu, gaišredzību vai priekšnojautu). No otras puses, ‘prognozēšana’ ir rezultāts tam, ka tiek novērots datu kopums, lai paredzētu turpmāko situāciju. Šāda valodas ļaunprātīga izmantošana un tās izplatīšana, šķiet, skaidrojama ar termina pārņemšanu no “cietajām” zinātnēm, kur tas attiecas uz dažādām datu zinātnes metodēm, kas atvasinātas no matemātikas, statistikas un spēļu teorijas, kas analizē tagadnes un pagātnes faktus, lai veidotu hipotēzes par nākotnes notikumu saturu.
61. Jāatzīmē arī, ka prognostiskā tiesiskuma programmatūras darbības loģika galvenokārt balstās uz vispārīgām (parasti dēvētām par Baiesa) vai diskriminējošām metodēm, kas galu galā mēģina novērtēt mainīgo vērtību pašreizējo vai turpmāko diapazonu (piemēram, izmēģinājuma rezultāts) no pagātnes piemēru analīzes.

²⁵ <https://www.nature.com/articles/nature16961>

62. Vispārīgi runājot, ir svarīgi arī paturēt prātā antropomorfsko priekšstatu par to, ka skaitļošanas iekārtas ir inteligentas, un to izstrādātājiem ir izdevies piešķirt prātu saviem mehānismiem.²⁶ Diemžēl šī ideja joprojām sniedz daudzas prognozējošā tiesiskuma analīzes, kas piešķir šīm ierīcēm tūlītējas vai nākotnes spējas atdarināt cilvēka intelektu. Tādēļ šis konteksts, ko ik dienas vēl pastiprina MI revolucionārais progress,²⁷ apzināti vai neapzināti mūs tuvina šiem prognostiskajiem rīkiem, kam piemīt zināma deva misticisma, dažkārt paziņojot, ka tas, kas šodien pilnībā nav iespējams, būs nenovēršami iespējams rīt.
63. Zinātniskās fantastikas literatūras “spēcīgie” MI neeksistē. MI, kas būtu aprīkots ne tikai ar inteligenci, bet arī saprātu, paliek fantāzijas līmenī. Mašīnmācīšanās sistēmas, kas pašlaik tiek izstrādātas, tiek raksturotas kā “vājš” MI, un tās **spēj efektīvi un bieži ar augstu prognozēšanas precizitāti iegūt kompleksus modeļus un mācīties no liela apjoma datiem.**
64. Lai pārvarētu jebkādus instinktīvus vai izdomātus apsvērumus, šīs informācijas apstrādes un analīzes tehnoloģijas jāsaprot, balstoties uz šādiem trīs jēdzieniem.
- **MI nav vienots, viendabīgs objekts:** faktiski tas ir zinātnes un tehnikas kopums (matemātika, statistika un datorzinātne), kas spēj apstrādāt datus, lai veiktu ļoti sarežģītus datorapstrādes uzdevumus.
 - **MI dzinēji nerāžo informāciju per se, bet turpina izmantot induktīvu pieeju:** mērķis ir gandrīz automātiski saistīt novērojumu (ievades) kopumu ar iespējamo rezultātu kopu, izmantojot dažādas iepriekš konfigurētas īpašības. Īpaši attiecībā uz prognostisko tiesiskumu, dzinējs veido saikni starp dažādām leksikas grupām, kas veido tiesas nolēmumus. Šīs grupas ir savstarpēji saistītas ar tām grupām, kas identificētas izstrādes posmā (fakti un pamatojums), un grupām, kuras pēc tam klasificētas ražošanas posmā (nolēmuma rezolutīvā daļa).
 - Izstrādātā modeļa (vai funkciju) ticamība ir atkarīga no izmantoto datu kvalitātes un mašīnmācību metodes izvēles.
65. Ir vērts nedaudz atgriezties pie šo sistēmu priekštečiem, proti, ekspertu sistēmām, kas savukārt paļāvās uz apstrādes noteikumiem, ko sarakstījis cits zinātnieks. Ekspertu sistēmas (ES) strauji attīstījās 1980. gadu beigās un 1990. gados, jo īpaši medicīnas un finanšu jomā.²⁸ Šīs sistēmas spēja atbildēt uz specializētiem jautājumiem un spriest, izmantojot zināmus faktus, izpildot iepriekš definētus kodēšanas noteikumus dzinējā. Neskatoties uz ES panākumiem, piemēram, “Deep Blue” pret Gariju Kasparovu šaha spēļu sērijā 1997. gadā, šīs sistēmas savu darbību beidza neveiksmīgi, jo īpaši tāpēc, ka tās nespēja interpretēt “situāciju un kontekstu bezgalīgo dažādību”²⁹ un kļuva neefektīvas pēc 200 līdz 300 kodēšanas noteikumiem gan attiecībā uz izpildi, gan uzturēšanu (sistēmas argumentācija tās projektētājiem kļuva gandrīz neiespējama).

²⁶ Dominique Cardon, *A quoi rêvent les algorithmes, nos vies à l'heure des big data*, La République des idées, Editions du Seuil, 2015, p. 58.

²⁷ “AlphaZero : l'IA de DeepMind apprend et maîtrise le jeu d'échecs en moins de 4 heures”, *Génération NT*, article published on 8 December 2017, [tiešsaistē], <https://www.generation-nt.com/alphazero-ia-deepmind-maitrise-echecs-4-heures-actualite-1948919.html> (apmeklēts 2017. gada 14. decembrī).

²⁸ Piemēram, augstas frekvences tirdzniecība (High Frequency Trading — HFT) ir finanšu darījums, ko lielā ātrumā veic programmatūra, kuras pamatā ir algoritmi. 2013. gadā un arī Eiropā 35% darījumu jau tika veikti ar HFT. ASV HFT veido 70% no tirdzniecības apjoma pašu kapitāla tirgū. Ņemot vērā darījumu automatizāciju, krahu gadījumā kritums ir vēl straujāks, kā tas bija 2007. gada finanšu krīzes laikā.

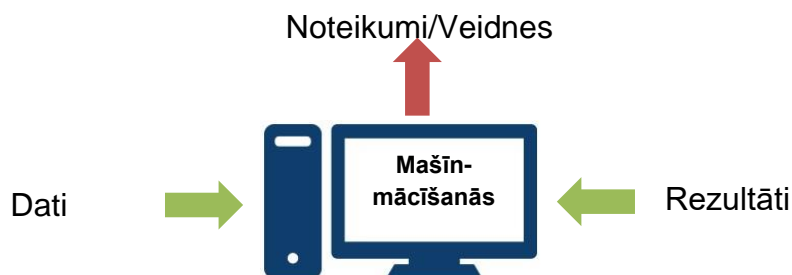
²⁹ Hubert Dreyfus, *What Computers Still Can't Do. A Critique of Artificial Reason*, Cambridge, The MIT Press, 1992 cited by Dominique Cardon in *A quoi rêvent les algorithmes, nos vies à l'heure des Big Data*, p.59.

2.attēls: Vecās ekspertu sistēmas tika ieprogrammētas ar noteikumiem, kas reproducēja juridisko argumentāciju

66. Šodien vairs nav jāraksta noteikumi, kuros atspoguļota cilvēka argumentācija, kā tas ir vecākās ekspertu sistēmās,³⁰ bet jāļauj mašīnmācīšanās sistēmām pašām datos identificēt esošos statistikas modeļus un saskaņot tos ar konkrētiem rezultātiem.

3.attēls: Mašīnmācīšanās rada modeļus, automātiski meklējot korelācijas rezultātus

67. Tādējādi, šīs sistēmas nereproducē un nemodelē argumentāciju (piemēram, juridisko pamatojumu). Piemēram, mūsdienā tulkotāji tiešsaistē neveic abstraktu argumentāciju. Viņi izmanto iespēju novērtēt labāko atbilstību starp leksisko struktūru grupām un jau veiktajiem tulkojumiem. Lietotāju darbības acīmredzami veicina atbilstības meklēšanas uzlabošanu, taču mašīnmācīšanās algoritms faktiski neveic tulkojumu, izprotot apstrādāto teikumu jēgu.³¹
68. Šis piemērs parāda, kā var atšķirties juristu un pētnieku pieeja: jurists centīsies izprast iepriekšējo noteikumu efektivitāti, ko pētnieks var nodrošināt tikai ar savas zinātnes valodu, un dažreiz tas aprobežojas ar tūkstošiem parametru interpretēšanu no mašīnmācīšanās sistēmas.
69. Mašīnmācīšanās ir datorzinātnes joma, kurā datorprogrammas mācās no pieredzes. Algoritmi liek mašīnai veikt mācību procesu līdzīgi kā bērns mācās savā vidē. Kopumā šīs mācību metodes var būt vai nebūt cilvēka pārraudzībā. Visievērojamākā mašīnmācīšanās kategorija pašlaik ir noturības mācīšanās: mašīna pati gūst virtuālo "labumu", ja darbība noteiktā vidē dod gaidīto rezultātu. Mašīnmācīšanās metodes ietver neironu tīklus (vai sarežģītāku versiju, ko sauc par padziļinātu mācīšanos), kas ir plaši publiskas, ņemot vērā to autonomiju un pārsteidzošos pielietojumus, piemēram, tādus, kam izdodas iegūt augstus rezultātus un pārspēt vecās Atari 2600 videospēles³²

³⁰ Rakstiskās apstrādes noteikumu pamatā varētu būt īpašs kods dažādās programmēšanas valodās, piemēram, LISP vai paraugnoteikumu redaktori. Skat., piemēram, Radboud Winkels, "CLIME : Un projet de développement de serveurs juridiques intelligents", in Danièle Bourcier, Patricia Hasset and Christophe Roquilly (eds.), *Droit et intelligence artificielle*, 2000, Romillat, p. 59.

³¹ Li Gong, "La traduction automatique statistique, comment ça marche ?", *Interstices.info*, publicēts 2013. gada 29. oktobrī, [Tiešsaistē], https://interstices.info/jcms/nn_72253/la-traduction-automatique-statistique-comment-ca-marche (piekļūts 2017.gada 14. decembrī).

³² <https://www.nature.com/articles/nature14236>

(pamatojoties tikai uz pikseļu novietojumu un rezultātiem). Citi šo tehnoloģiju praktiskie pielietojumi jau ietekmē mūsu ikdienu un sāk parādīties tieslietu profesionālajā pasaulē.³³

70. Tomēr šie algoritmi joprojām ir ļoti specializēti vienā konkrētā uzdevumā un rada problēmas, kas saistītas ar haotiskām situācijām vai nepietiekamiem datiem, lai varētu prognozēt (piemēram, dabiskas valodas faktiskā izpratne). Sociālajās zinātnēs, kurām pieder likums un taisnīgums, neveiksme pat būtu neizbēgama, ja nebūtu pārlicinoša izziņas modeļa. Saskaņā ar Pjēra Levija (Pierre Lévy) uzskatu mākslīgais intelekts patiesībā satur neviendabīgu instrumentu kopumu (loģiskie noteikumi, formālā sintakse, statistikas metodes, neironu vai sociāli bioloģiskās simulācijas utt.), kas nepiedāvā vispārīgu risinājumu cilvēku izziņas matemātiskās modelēšanas problēmai.³⁴ Tādējādi reālai prognostiskai izglītībai patiesībā būtu jābalstās uz labu sistēmisku pasaules atspoguļojumu, ko MI pētnieks Jans Lekuns (Yann LeCun) uzskata par fundamentālu zinātnisku un matemātisku, nevis tehnoloģiju jautājumu.³⁵
71. Turklāt pašreizējo lielo datu apstrādes sistēmu vienreizība slēpjas tajā, ka tās nemēģina reproducēt mūsu izziņas modeli, bet veido konteksta statistiku par vēl nebijušu datu apjomu, bez reālas garantijas izslēgt viltus korelācijas.³⁶
72. Lai gan ir vispārpieņemts, ka statistikas un varbūtības modeļi tiek uzlaboti, palielinot tajos ievadītos datus, daži matemātiķi ir brīdinājuši par risku, ka lielajos datos var palielināties viltus korelācijas iespējamība (t. i., saikne starp faktoriem, kuriem nav absolūti nekādas cēloņsakarības). Matemātiķi Kristians Sorins Kaluds (Cristian Sorin Calude) un Džuzepe Longo (Giuseppe Longo) norāda, ka pastāv risks, ka lielos datos varētu rasties kļūdainas korelācijas: jo lielāka ir korelācijām izmantotā datubāze, jo lielākas izredzes atrast atkārtotus modeļus un lielākas izredzes kļūdīties.⁴¹ Tas, kas var parādīties kā MI pareizība (atkārtotas saites starp dažādiem datiem, jēdzieniem, kontekstiem vai leksiskas grupām), patiesībā var būt nejaušība. Pat ja abu matemātiķu argumentu nevajadzētu pārāk steidzīgi vispārināt, viņi atzīmē, ka dažās milzīgās skaitļu, punktu vai objektu kopās regulāri parādās nejauši raksti un, šķiet, ir neiespējami tos algoritmiski atšķirt no tēliem, kas atklāj cēloņsakarību.³⁷
73. Visbeidzot, algoritmi, neatkarīgi no to pašreizējā sarežģītības līmeņa, joprojām automātiski sasniedz mijiedarbību, kas noteikta mācīšanās posmā un līdz ar to arī pagātnē. Tāpēc aprēķinos izmantoto datu plūsmu saturs un kvalitāte ir būtiska, lai izprastu iegūtos rezultātus un noteiktu iespējamās analītiskās atšķirības. Šeit atkal ir daudz problēmu, jo izmantojot visaptverošu pieeju, lielākā iespējamā datu apjoma analīze par darbību dos rezultātus, kuru nozīme ir jāprecizē attiecībā uz visiem faktoriem, kas ir ietekmējuši darbību. Izmantojot ierobežojošāku pieeju, kurā tiek ņemti paraugi no ienākošajiem datiem, riskus radīs arī kompromisi, kas nepieciešami, lai vienu datu vietā atlasītu citus.

³³ Artificial intelligence by IBM Watson providing a service to the medical field and providing a search tool called "Ross", presented as a virtual lawyer – Roos, "Do more than humanly possible" [Tiešsaistē], <http://rossintelligence.com> (pieklūts 2017.gada 14. decembrī).

³⁴ Pierre Lévy, "Intelligence artificielle et sciences humaines", *Pierre Levy's blog*. 8 October 2014. [Tiešsaistē], <https://pierrelevyblog.com/2014/10/08/intelligence-artificielle-et-sciences-humaines/> (pieklūts 2017.gada 30. decembrī).

³⁵ Yann LeCun, "Qu'est-ce que l'intelligence artificielle", research published on the Collège de France website, [Tiešsaistē], https://www.college-de-france.fr/media/yann-lecun/UPL4485925235409209505_Intelligence_Artificielle_Y_LeCun.pdf (pieklūts 2017.gada 14. decembrī).

³⁶ Dominique Cardon, *op. cit.*, p.60.

³⁷ Theory of "Ramsey", Ronald L. Graham, Joel H. Spencer – "Ramsey Theory", *Scientific American*, vol.263, No.1, July 1990, p112-117 cited by Cristian Sorin Calude, Giuseppe Longo, "Le déluge des corrélations fallacieuses dans le big data", *ibid.*

4. Vai mākslīgā intelekta modeļa juridiskā argumentācija var būt iepriekš pamatota?

Mākslīgais intelekts apiet grūtības, ar kurām saskaras vecākas ekspertu sistēmas: tās nemēģina manuāli atspoguļot juridisko argumentāciju, kuras reproducēšana pati par sevi nav to mērķis. Mašīnmācīšanās rada dažādu izstrādātāju vai atklāto parametru iedalījumu kategorijās.

74. Kontinentālās tiesību sistēmas ne tuvu nav racionālas, piemēram, 1804. gada Civill kodekss, kas tika pieņemts Francijā. Ir daudz avotu, starp kuriem nav pilnīgas atbildes, un tie attiecas uz noteikumu kopumu, kuru nozīme joprojām ir nenoteikta. Teorētiķis Herberts A. Hārts (Herbert L.A.) tos nodēvēja par 'atvērto tiesību struktūru'.³⁸ Lai gan tiek uzskatītas par ekonomiski efektīvākām, jo dinamiski pielāgojas jaunām juridiskām vajadzībām,³⁹ kopīgās tiesību sistēmas, arī attīstās un nesniedz lielāku juridisko noteiktību. Tāpēc tiesību normas neattīstās lineāri, atšķirībā no empīriskiem likumiem ("precīzo zinātņu" tiesību aktiem), kur katrs jauns noteikums parasti papildina iepriekšējos noteikumus un neatspēko esošās argumentācijas kopumu.
75. Jāuzsver, ka, saskaroties ar šo tiesību sistēmu vispārējo sarežģītību, vecās IT ekspertu sistēmas ātri sasniedza savu iespēju robežas, kad tika ievietoti 200 līdz 300 loģikas noteikumi. Tiesību aktu iedalījums izstrādes noteikumos nebija pietiekams, lai nodrošinātu pamatotu to zināšanu un metožu atspoguļojumu, kuras nepieciešamas advokātam.
76. Līdz ar to ir izrādīties, ka ir neiespējami datorā modelēt tiesnešu argumentāciju, jo tam ir jāmodelē pozitīva tiesību sistēma. Kā jau tika uzsvērts tiesību teorijā, tiesas argumentācija galvenokārt ir jautājums par vērtējumu un interpretāciju, par pierādītiem un būtiskiem lietas faktiem, par piemērojamām tiesību normām (tekstuālām vai precedentiem), kuru nozīme, kā jau tika minēts, joprojām ir nenoteikta,⁴⁰ un par to, ka tiesneši subjektīvi interpretē taisnīguma jēdzienu, kas Eiropā būtu jāmaina ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas rosinātu prasību par proporcionalitātes pārskatīšanu.
77. Ksavjērs Linants de Belefonds (Xavier Linant de Bellefonds) uzsvēra, ka likuma sarežģītība slēpjas tā teleoloģiskajā un strīdīgajā raksturā: divi saskaņoti argumenti var radīt dažādus nolēmumus saskaņā ar divām atšķirīgām prioritātēm.⁴¹
78. Tas ir tāpēc, ka labi zināmais juridiskais siloģisms ir drīzāk veids, kā nodrošināt juridisku argumentāciju, nevis tās formālais tulkojums. Tas neatspoguļo tiesneša pilnīgu argumentāciju, kuru patiesībā veido daudzi nolēmuma pieņemšanas faktori; to nevar apriori formalizēt, un dažreiz tā balstās uz tiesneša rīcības diskretumu: kādi ir būtiskie fakti? Vai šie fakti ir pierādīti? Kurš noteikums uz tiem attiecas? Kāda nozīme šim noteikumam attiecībā uz izskatāmo lietu? Kuram avotam būtu jādominē pār dažādiem konfliktējošiem avotiem? Tiesu nolēmumu vispārējā konsekvence nekad netiek panākta, un tā ir vairāk posteriori atskaites jautājums, ko tiesneši izmanto savā argumentācijā, jo viņiem ir vairāk iespēju pārliecināties par konkrēta risinājuma pamatotību, nekā precīzi un objektīvi aprakstīt visus posmus, kuru rezultātā tika pieņemts nolēmums.
79. Tomēr šis interpretācijas darbs ir tieši tas, ko pašlaik neveic un nemēģina darīt mašīnmācīšanās speciālisti, jo tie, kā mēs redzējam, veic automatizētu apstrādi, kur liela apjoma informācijas korelācija aizstāj nolēmuma patieso cēloņsakarību izpratni. Viņi nemēģina formalizēt juridisku argumentāciju, bet cer, ka modeļi, kurus ir uztvēruši, var paredzēt tiesneša iespējamus nolēmumus līdzīgās situācijās.
80. MI sasniegtie rezultāti faktiski nav saistīti ar jautājumu par konkrēta risinājuma juridisko atbilstību, un tie nevar diskriminēt, izmantojot juridiskus un nejuridiskus argumentus.
81. Londonas Universitātes koledžas (LUK) darba pārskats par Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru apstiprina šo diagnozi. LUK pētījumā tika pieņemts, ka vienkāršs automātiskās apmācības modelis varētu paredzēt lietas iznākumu ar 79% precizitāti konkrētajā tiesā. Mašīnmācīšanās modelis izrādījās

³⁸ Herbert L. A. Hart (1976), *Le concept de droit*, Saint-Louis university departments, Brussels.

³⁹ <https://www.contrepoints.org/2014/08/15/177160-common-law-contre-droit-civil-lexperience-francaise-de-lancien-regime>

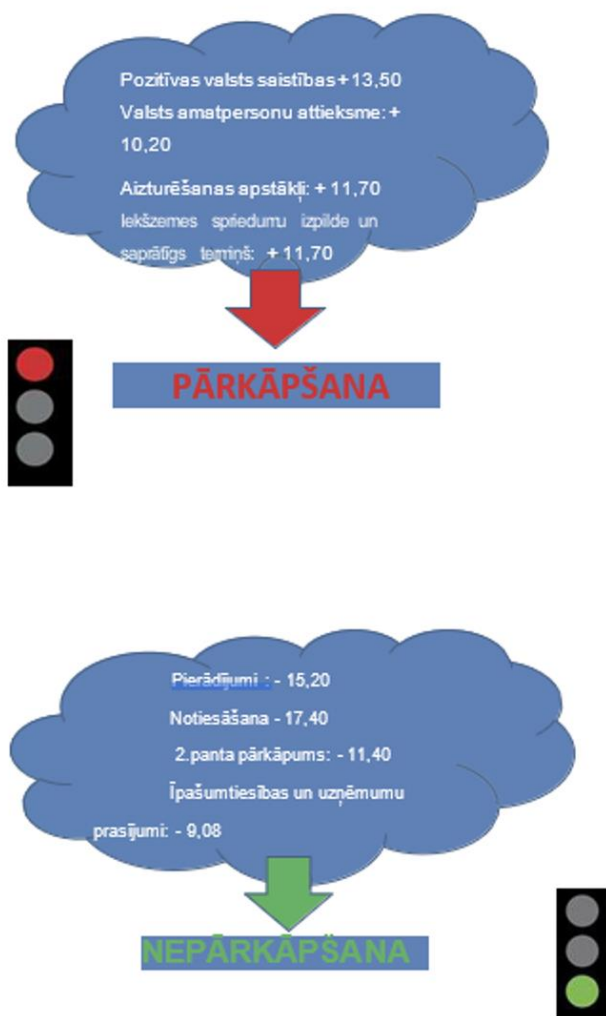
⁴⁰ On these questions, Michel Troper (2001), *La théorie du droit, le droit, l'Etat*, PUF, Paris, spec. p. 69-84.

⁴¹ Xavier Linant de Bellefonds (1994), "L'utilisation des systèmes experts en droit comparé", *Revue internationale de droit comparé*, Vol. 46, No. 2, p. 703-718.

precīzāks attiecībā uz pārbaudīto nolēmumu faktu aprakstošo daļu nekā attiecībā uz argumentāciju, kas saistīta ar Konvencijas piemērošanu attiecīgajai lietai.⁴²

82. Terminu, kas korelē ar pārkāpuma konstatēšanu (ar pozitīvu svērumu), pārbaude, kā arī to terminu, kas korelē ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas nepārkāpšanu (ar negatīvu svērumu), atspoguļo mehānismus darbībā, kas nekādā veidā nav salīdzināmi ar juridisko argumentāciju.

4.attēls: LUK darba ilustrācija – Teorētisks svars, kas piešķirts vārdiem vai terminiem atbilstoši to saistībai ar konstatējumiem par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpšanu vai nepārkāpšanu

83. Attiecīgo faktu izvēle un interpretācija ir viens no tiesneša nolēmuma elementiem. Citiem vārdiem sakot, LUK pētījums patiesībā spēja radīt varbūtību tikai ar leksisko materiālu, kas lielā mērā izriet no tiesneša argumentācijas un motivācijas, nevis no tā, ko prasītājs apkopoja, pamatojoties vienīgi uz periodiskumu. Līdz ar to MI konstatēja lielu varbūtību, ka būs atbilde starp vārdu grupām un nolēmumu, kas jau ir bijis oficiāls un var radīt tikai ierobežotu iespējamo rezultātu skaitu. Nekādos apstākļos tā nevar atspēkot ne Eiropas tiesnešu argumentāciju, ne, pats galvenais, paredzēt iznākumu, pamatojoties, piemēram, uz nākamā prasītāja neapstrādāto rēķinu Strasbūras tiesā, kura pieteikuma pieļaujamība tiks ļoti stingri pārbaudīta (gandrīz 70,356 pieteikumi tika atzīti par nepieņemamiem vai svītroti no saraksta 2017. gadā)⁴³ ko lielā mērā var skaidrot ar vērtējuma standartu piemērošanu (sūdzības nozīmīgums utt.), kas atstāj ievērojamu ietekmi uz nolēmumu pieņemšanu.

⁴² Darbs pie Eiropas Cilvēktiesību tiesas 584 nolēmumu paraugiem: Nikolaos Aletras, Dimitrios Tsarapatsanis, Daniel Preotjuc-Pietro, Vasileios Lampos, "judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective", published on 24 October 2016, [Tiešsaiste], <https://peerj.com/articles/cs-93/> (piekļūts 2017.gada 14.decembrī).

⁴³ Source: 2017 Statistical analysis of CEDH, January 2018.

5. Vai MI var skaidrot tiesnešu rīcību retrospekcijā?

Tiesneša rīcības posteriori skaidrojums, jo īpaši neobjektivitātes atklājums, prasītu, lai visi iespējamie izraisītājfaktori tiktu identificēti, izmantojot skaidrojumus un kontekstuālu analīzi. Tas, ka statistiski bērnu aprūpe biežāk tiek uzticēta mātēm, nevis tēviem, neatspoguļo tiesnešu neobjektivitāti, bet gan vajadzību mobilizēt dažādas sociālo zinātņu disciplīnas, lai izgaismotu šo parādību.

84. Skaidrojot kādu parādību vai, ciktāl tas attiecas uz mums, cilvēka uzvedību no zinātnes viedokļa, tiek noteikts cēloņsakarību mehānisms, kas izraisīja šādu rīcību, izmantojot noteiktu daudzumu teksta datu.
85. Tam ir nepieciešams iepriekš izveidot shematiski skaidrojošu sistēmu, kas izriet no šādu notikumu vai rīcības atkārtotiem novērojumiem noteiktu faktoru vai elementu klātbūtnē. Skaidrojošo sistēmu veido hipotēzes vai viedokļi, kas pieņemti dažādās sociālo zinātņu disciplīnās. Tas ir papildu analītisks solis, ko var iestrādāt algoritmos, bet ko tie nevar veikt vieni paši.
86. Daži juridisko tehnoloģiju uzņēmumi devās tālāk un uzskatīja, ka var identificēt iespējamās tiesnešu personiskās neobjektivitātes un radīt aizdomas par neobjektivitāti. Francijas administratīvās apelācijas tiesas ir ļāvušas izstrādāt apelācijas sūdzību noraidīšanas rādītāju attiecībā uz pienākumu atstāt Francijas teritoriju, par ko lēmumu ir pieņēmušas administratīvās iestādes. Daži komentētāji dedzīgi apgalvoja, ka tāpēc MI apšaubīja tiesnešu objektivitāti.
87. Vai šādas interpretācijas tiešām var panākt, pamatojoties uz tiesu nolēmumu algoritmisku apstrādi? Lai tiesnešu nolēmumu pieņemšanas procesā (kas atšķiras no viņu personīgajiem un publiskajiem paziņojumiem attiecīgajā lietā) būtu vērojama personiska neobjektivitāte, personības iezīmēm, uzskatiem vai reliģijai būtu jāietekmē viņu rīcība vai, šajā gadījumā, nolēmums. Tomēr, kā jau tika minēts, šāda cēloņsakarība neizriet vienkārši no algoritmu iespējām. Gluži pretēji, tam ir nepieciešams papildu analītisks darbs, lai no daudziem savstarpēji saistītiem faktoriem (tostarp tiesnešu kolēģijas locekļu identitāte) izolētu tos, kas ir patiesi veicinoši. Piemēram, tas, ka ģimenes tiesa statistiski biežāk lemj par to, ka bērniem ir jādzīvo kopā ar māti, ne vienmēr atspoguļo tiesneša neobjektivitāti attiecībā uz sievietēm, bet gan to, ka pastāv jurisdikcijai raksturīgi psiholoģiski, ekonomiski un pat kultūras faktori, piemēram, katra vecāka darba laiks, ienākumi, kolektīvās bērnu aprūpes pieejamība vietējā līmenī, neatkarīgi no tā, vai bērns ir skolā vai nav skolā, neatkarīgi no tā, vai kāds no vecākiem ir jaunās attiecībās vai vienkārši vecākiem nav intereses rūpēties par mazu bērnu.
88. Tāpat arī nolēmumus par izraidīšanu no valsts, ko pasludinājusi administratīvā tiesa, kas atrodas netālu no liela ieslodzījuma centra, nevar salīdzināt ar nolēmumiem tiesā, kas izskata šādus strīdus tikai laiku pa laikam.
89. Turklāt, neatkarīgi no tiesas atrašanās vietas, jautājums par viena pienākuma tiesneša judikatūru, kurš tikai laiku pa laikam nodarbojas ar noteikta veida tiesvedību, bet izmanto (vai ignorē) savu kolēģu judikatūru, ir īpaši interesants un var pamatoti radīt jautājumu par iedzīvotāju vienlīdzību tiesvedībā. Tomēr galvenā uzmanība jāpievērš tiesu sistēmas koleģiālās būtības pārveidošanai vai saglabāšanai, nevis klasificēšanai vai stigmatizācijai, izmantojot mašīnmācīšanās rīkus.
90. Ko var secināt no tiesnešu kolēģijas priekšsēdētāja personības koleģiālā tiesā, kad viņa vārds ir vienīgā nosaucējvienība, kas redzama administratīvās tiesas atklātos nolēmumos?
91. Turklāt, kā mēs varam sniegt pārskatu par divām atšķirīgām filozofiskām un kultūras pieejām tiesas nolēmumiem, saskaņā ar kurām dažās Eiropas valstīs, tostarp Francijā, pastāv precedentu kultūra un tiesnešu detalizētas zināšanas par visu pirmās un otrās instances nolēmumu faktiskajām datu bāz (Ariane datubāze) administratīvā tiesiskuma jomā, kamēr citas valstīs vai sistēmas atbalsta katras tiesas intelektuālo neatkarību, kā arī vēlmi risināt katru situāciju katrā gadījumā atsevišķi?
92. Tāpēc, sniedzot precīzu skaidrojumu par tiesas nolēmumu, ir nepieciešama daudz detalizētāka iespējamo datu un piemērojamo tiesību normu analīze, nevis veltīgi cerēt, ka ļoti daudzām saitēm būs jēga.

6. Kā piemērot MI civilā, komerciālā un administratīvā tiesiskuma jomā?

Mašīnmācīšanās tehnikas attīstības stāvoklis šodien neļauj sasniegt ticamus rezultātus attiecībā uz tiesas nolēmumu "prognozēšanu". No otras puses, to piemērošana civiltiesību, komercietību un administratīvo tiesību jomā ir uzskatāma par svaru radīšanu vai strīdu pirmstiesas izšķiršanu tiešsaistē, kad vēl ir iespējama vēlāka pārsūdzēšana tiesnesim.

93. Kā mēs redzam, pirmais jautājums, ko rada šāda mākslīgā intelekta izmantošana, ir nevis par to, vai tas ir izdevīgs vai kaitīgs, vēlams vai citāds, bet par to, vai piedāvātie algoritmi var nodrošināt vēlamo rezultātu. Secinājumi no eksperimentiem, kas tika veikti Douai reģiona un Rennes apelācijas tiesās Francijā, skaidri parāda, ka, klātesot domu provocējošam diskursam, kas veicina MI produktu, var noslēpt izstrādes trūkumus un pilnīgi kļūdainus analīzes rezultātus.
94. Neatkarīgi no pārbaudītās programmatūras kvalitātes, tiesnešu nolēmumu prognozēšana civillietās, komercietās un administratīvajās lietās šķiet potenciāli vēlams ieguvums gan tiem, kas ir atbildīgi par tiesu politiku, gan privāttiesību speciālistiem.
95. Lai kāda būtu valsts juridiskā tradīcija, tiesiskā nenoteiktība, t.i., risks, ka tiks apstiprināta vai noraidīta kāda likumīgā prasība, rada vēlmi šos faktorus noteikt kvantitatīvi, izmantojot šīs jaunās tehnoloģiju aplikācijas.
96. Juristi (vai uzņēmuma juridiskā nodaļa) saskata iespēju izmantot šo tehnoloģiju, lai nodrošinātu saviem klientiem augstāk kvalificētu padomu, empīriski un sistemātiski novērtējot procedūras panākumu iespējas, kā arī mudinot noslēgt darījumus, kas vajadzības gadījumā ļauj izvairīties no ilgas un dārgas tiesas. Daži apdrošinātāji klientiem jau piedāvā izmantot prognozēšanas sistēmas, lai novērtētu savas uzņēmējdarbības priekšrocības.⁴⁴
97. Tajā pašā laikā sabiedrības lēmumu pieņēmēji to uzskata par iespēju labāk regulēt jaunu tiesvedību plūsmu tiesās un nodrošināt sevi ar sviru, kas samazinātu tiesu darbības izmaksas. Tiek uzskatīts, ka tas mudina tiesvedības dalībniekus izmantot alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes (samierināšana, mediācija vai arbitražā).⁴⁵

Francijā veiktie eksperimenti

Pēc Tieslietu ministrijas iniciatīvas, divas apelācijas tiesas Rennā un Douai reģionā 2017. gada pavasarī vienojās testēt prognostisku tiesu programmatūru attiecībā uz dažādu tiesvedību pārsūdzībām, kas patiesībā bija visu Francijas apelācijas tiesu civillietu, sociālo un komercietu nolēmumu analīze.

Lai gan šie iekšējie un izsmelošie judikatūras dati jau daudzus gadus bija pieejami bez maksas (**JURICA datubāze**), ministrija piešķīra pieeju datiem izdevējkompanijai, kad tā piedāvāja novērtēt summu, ko bija piešķirušas abas tiesas, kvantitatīvās (inovatīvās) analīzes vērtību, papildus neatbilstību ģeogrāfiskai klasifikācijai līdzīgos pieteikumos un prāvās.

Tādējādi programmatūras mērķis bija radīt nolēmumu pieņemšanas rīku, lai vajadzības gadījumā mazinātu tiesas nolēmumu daudzveidību, pamatojoties uz pilsoņu vienlīdzības principu likuma priekšā. Eksperimenta rezultāts, kuru pretrunīgi iztirzāja abas apelācijas tiesas, Tieslietu ministrija un juridisko tehnoloģiju uzņēmums, kas izstrādāja šo produktu, diemžēl liecināja, ka testētās programmatūras versijas pievienotās vērtības trūkums ir saistīts ar tiesnešu pārdomām un nolēmumu pieņemšanu.

Vēl vairāk, tika atklātas programmatūras argumentācijas nepilnības, kas radīja neskaidrus vai neatbilstīgus rezultātus, jo tika sajauktas tiesnešu argumentācijas leksiskās vienības ar cēloņsakarībām, kurām bija izšķiroša loma tiesnešu argumentācijā.

⁴⁴ "Predictive software" tiek piedāvāts "Allianz" apdrošinājumaņēmējiem, piemēram.

⁴⁵ Šajā sakarā skat. informatīvo ziņojumu Nr. 495 (2016-2017), kas sagatavots Senāta Tiesību komisijas vārdā un iesniegts 2017. gada 4. aprīlī. To iesniedzis senators Filips Bass (Philippe Bas)

98. Nolēmumu saskaņošanas pieeju, izmantojot skalu (laulības šķiršana, atbrīvošana no darba, kompensācija par miesas bojājumiem), kas jau pastāv daudzās tiesu sistēmās, varētu atjaunot ar varbūtības vai aktuāra pieeju.⁴⁶ Alternatīvi tiešsaistes strīdu izšķiršanas pakalpojumi ir pat radīti, lai, cita starpā, palīdzētu novērtēt mazo strīdu kompensācijas apmēru. Tomēr šīs interesantās pieejas nav objektīvas. Tās nedrīkst pilsoņiem liegt piekļuvi tiesnesim vai apšaubīt iztiesāšanas principu.

6.1 Jauns skaitļošanas rīks skalu aprēķināšanai

99. Dažādu civillietu skalu aprēķināšanas procedūras (piemēram, kompensācija par miesas bojājumiem, pabalsts un atlaišanas pabalsts), šķiet, ir ievērojami uzlabotas, ja tās apvieno ar citām apstrādes metodēm atbilstoši to daudzveidīgajiem izstrādes pasākumiem un izmantošanas veidiem (performatīvu efektu).⁴⁷
100. Ir svarīgi uzsvērt to, ko CEPEJ novērtēšanas darba grupas priekšsēdētājs Žans Pols Žans (Jean-Paul Jean) 2016. gadā Francijas konferencē par atvērtiem datiem raksturoja kā kvalitatīvu uzdevumu: mašīnmācīšanās vai jebkuras citas apstrādes metodes procedūrā būtu jāizmanto sertificēti oriģināleksemplāri, kuru integritāte ir pārbaudīta un kuri ir papildināti, lai varētu atšķirt svarīgo no mazsvarīgā.⁴⁸
101. Otrs risks, ar ko jau saskaras šo rīku izstrādātāji, ir "datu apstrādes" nepareiza izmantošana, proti, tādu datu izvēle, kas ir nozīmīgi tikai attiecībā uz iepriekš noteiktiem analīzes tīkliem, piemēram, izslēdzot no paraug nolēmumiem nolēmumus, kuriem ir slikta ietekme uz lingvistiskās secības korelācijām, izmantojot mašīnmācīšanos vai kādu citu metodi (piemēram, nolēmumi bez tiesvedības vai uzrādot tikai nelielu argumentāciju).
102. Savukārt, ja mēs rēķinām skalu, vai mēs jau kaut nedaudz neprognozējam? Robežlīnija var likties samērā skrupuloza, ja vien mēs skaidri nenošķiram procesa mērķi: mērķis nav sniegt preskriptīvu informāciju, bet gan informāciju par situāciju.
103. Ņemot vērā šos metodoloģiskos un operatīvos piesardzības pasākumus, ir pieejamas skalas noteiktu strīdu risināšanai, un tās ir efektīvs līdzeklis judikatūras saskaņošanai. Skalas iepriekš tika aprēķinātas, izmantojot diezgan ierobežotu skaitu nolēmumu paraugu, bet MI rīki ļauj pārbaudīt vairāk nolēmumu un veidot precīzākas skalas, izmantojot standartu, tādējādi piešķirot lielāku nozīmi rezultātiem.

6.2 Strīdu izšķiršana tiešsaistē

104. Visas Eiropas tiesas saskaras ar atkārtotām mazvērtīgām civiltiesiskām prāvām. Ideja par procedūras atvieglošanu, izmantojot informācijas tehnoloģijas un/vai ārpakalpojumus ir diezgan plaši izplatīta. Lielbritānija, Nīderlande un Latvija ir piemērs tām valstīm, kuras jau ir ieviesušas vai gatavojas ieviest šādus vairāk vai mazāk automatizētus risinājumus⁴⁹. Attiecībā uz pārrobežu prasījumiem Eiropas Savienība ar Regulu Nr. 524/2013 ir izveidojusi vienotu sistēmu, kas pieejama internetā (Eiropas maza apmēra prasības).
105. Tomēr šķiet, ka šo tiešsaistes strīdu izšķiršanas (TSI) pakalpojumu darbības joma ir pakāpeniski paplašinājusies. Tie ir pārgājuši no ierobežotiem tiešsaistes pakalpojumiem uz alternatīviem strīdu izšķiršanas pasākumiem pirms sūdzības iesniegšanas tiesā, un tagad tiek arvien plašāk ieviesti pašā

⁴⁶ Attiecībā uz aktuāro pieeju "Case Law Analytics" drīzāk piedāvā riska novērtējumu, nevis strīda atrisinājuma paredzēšanu

⁴⁷ Informatīvā vai pašrealizācijas ietekme rada risku, ka sistēma pakāpeniski veidos vienu un to pašu rezultātu, ietekmējot ievades informācijas ražotājus; šī ietekme bieži tiek pieminēta attiecībā uz tiesu skalām, kuras, pamatojoties uz nolēmumiem, parasti ir reprezentatīvas tikai paši par sevi.

⁴⁸ J-P. Jean, "Penser les finalités de la nécessaire ouverture des bases de données de juris- prudence", Kasācijas tiesas 2016. gada 14. oktobra konference, <https://www.courdecassation.fr/IMG///Open%20data,%20par%20Jean-Paul%20Jean.pdf>, lapa, kurai piekļūts 2018. gada 17. martā.

⁴⁹ Šajā nolūkā skatīt strīdu izšķiršanu tiešsaistē, kas pieejama Apvienotajā Karalistē - <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/02/Online-Dispute-Resolution-Final-Web-Version1.pdf>.

Skatīt arī Nīderlandes PU sistēmu, kas rada automatizētus nolēmumus, pamatojoties uz iepriekš piešķirtām atļaujām, un kas ir radījusi tiesvedību valsts līmenī un pirms EKT: divas lietas (c-293/17 en c-294/17), kas nodotas Nīderlandes Valsts Padomei (lauksaimnieki/dabas aizsardzības iestādes pret Nīderlandi), lai noteiktu, vai sistēma (programma, ar kuru tiek regulēts slāpekļis) ir atļauta, lai noskaidrotu, vai lauksaimnieki pārkāpj šo direktīvu. Nesen Eiropas Savienības Tiesa Luksemburgā ir atbildējusi uz lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu par šīm saistītajām lietām (ECLI: EU: C:2018: 882)

tiesas procesā līdz ar tiesas elektronisko pakalpojumu piedāvāšanu.⁵⁰ Šie pakalpojumi attiecas ne tikai uz mazvērtīgiem strīdiem, bet arī uz nodokļu strīdiem vai strīdiem saistībā ar sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem vai laulības šķiršanas procedūrām.

106. Tiem, kas atbalsta šādus risinājumus, kuri interesē vairākas juridiskās profesijas un privāto sektoru, tiesu sistēmas pieejamību varētu ievērojami uzlabot, izmantojot plašu risinājumu, kurā apvienotas TSI un MI (vai vismaz ekspertu sistēmas; šī atšķirība atspoguļota iepriekš 3. nodaļā). Mērķis ir pieņemt sūdzības, veicot strīda automatizētu diagnostiku, uzdodot vairākus jautājumus, kurus pēc tam apstrādā mašīna. Rezultātā tiek piedāvāti risinājumi. Monreālas Kibertiersiskuma laboratorijas darbs, kas apvieno dažādus pirmstiesas un tiesvedības posmus datorizētā procesā maza apmēra strīdiem (piemēram, maza apmēra prasību tiesā Kvebekā), ir labs hibridizācijas piemērs.⁵¹ Pēc izstrādātāju domām, šim risinājumam ir priekšrocības attiecībā uz efektivitāti un kvalitāti.
107. Uz kāda pamata tiktu aprēķināta kompensācija, ko piedāvā šāda sistēma? Ar kādu metodi? Vai algoritma informācija tiek apstrādāta godīgi? Vai priekšlikumu ir paredzēts apspriest, pamatojoties uz pretdarbību, ar apmācītas un sertificētas trešās personas palīdzību? Vai tiesnesis vienmēr ir pieejams? Daži autori šo strīdu risināšanas metožu plašu izmantošanu pat saskata kā jaunu digitālā "risinājuma" izpausmi, t.i., sistemātisku tehnoloģiju izmantošanu, lai mēģinātu atrisināt problēmas, kas ne vienmēr ietilpst to darbības sfērā.⁵² Jāatzīmē arī, ka Eiropā nesen ir ieviests dalībvalstīm saistošs stingrāks tiesiskais regulējums: datu drošības uzraudzības plāna 22. pantā ir skaidri noteikts, ka personas var atteikties būt par nolēmumu subjektu, pamatojoties vienīgi uz automatizētu apstrādi, ar dažiem izņēmumiem.⁵³
108. Tādēļ katrā atsevišķā gadījumā ir pienācīgi jāizvērtē SIT sistēmas potenciālās priekšrocības, tās integrācijas pakāpe visā tiesas procesā (no pirmstiesas līdz faktiskajai tiesvedībai) un MI gandrīz izšķirošā loma procesa īstenošanā.
109. SIT jau piedāvā augšupējas zināšanas par tiesas procesiem. Tās uzdevums noteikti ir veicināt samierināšanas, mediācijas un arbitražas pakalpojumu īstenošanu ārpus tiesas zāles. Šos pakalpojumus var izmantot arī strīdīgās procedūras tiesnešu uzraudzībā, pirms viņi lemj par strīdu iznākumu, neatkarīgi no rezultātiem pēc lietas izskatīšanas (dažiem strīdiem šis ir obligāts posms).
110. No otras puses, ir jānovērtē MI patiesais ieguldījums. Vai jautājums ir tikai par to, kā izmantot mašīnmācīšanos, lai noteiktu indikatīvās skalas vai risinājumu? Vai tas tiešām ir MI, kas tiek izmantots,

⁵⁰ Darin Thompson, "Creating new pathways to justice using simple artificial intelligence and online dispute resolution", Osgoode Hall Law School of York University.

⁵¹ <http://www.cyberjustice.ca/projets/odr-plateforme-daide-au-reglement-en-ligne-de-litiges/>

⁵² Evgeny Morozov, "Pour tout résoudre cliquez ici", FYP editions, cited by David Larrousserie, "Contre le 'solutionnisme' numérique", Le Monde, 6 October 2014, https://www.lemonde.fr/sciences/article/2014/10/06/contre-le-solutionnisme-numerique_4501225_1650684.html

⁵³ ES Regulas 2016/679 22. panta 1. punkts: "Datu subjektam ir tiesības netikt pakļautam nolēmumam, kas pamatojas tikai uz automatizētu apstrādi"; ir paredzēti izņēmumi (piemēram, datu subjekta piekrišana), bet "datu subjekta tiesību un brīvību un likumīgo interešu aizsardzības pasākumi" ir jāīsteno kontrolierim, tostarp "datu subjekta tiesības uz cilvēka - kontroliera iekļaušanos, lai paustu savu viedokli un apstrīdētu nolēmumu". Tādā pašā nozīmē skatīt Eiropas Padomes Konvenciju par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automatisko apstrādi, kas grozīta ar 2018. gada maijā pieņemto protokolu, kad tas stājas spēkā. 9. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir noteikts princips: "Ikvienam ir tiesības netikt pakļautam nolēmumam, kas būtiski ietekmē viņu, un kas pieņemts, pamatojoties uz vienīgi datu automatisku apstrādi, neņemot vērā viņa viedokli. Neatkarīgi no šā aizlieguma principa 9. panta 2. punkts nosaka, ka "1. punkta a) apakšpunktu nepiemēro, ja nolēmumu atļauj likums, kuram pakļauts datu apstrādātājs un kurā paredzēti arī atbilstīgi pasākumi, lai aizsargātu datu subjekta tiesības, brīvības un likumīgās intereses". Paskaidrojošajā ziņojumā ir teikts (75. pants): "Ir svarīgi, lai ikvienai personai, uz kuru attiecas pilnībā automatizēts nolēmums, būtu tiesības apstrīdēt šo nolēmumu, efektīvi paužot savu viedokli un argumentus. Jo īpaši datu subjektam jābūt iespējai pierādīt personas datu iespējamo neprecizitāti pirms to izmantošanas, profila nepiemērotību, kas jāpiemēro viņa konkrētajai situācijai, vai citus faktoros, kas ietekmēs automatizētā nolēmuma iznākumu. Tas īpaši attiecas uz gadījumiem, kad algoritmiskas argumentācijas piemērošana, kas rada tiesību ierobežojumu, sociālā pabalsta atteikumu vai aizņēmuma atmaksas spējas novērtējumu, pamatojoties tikai uz programmatūru, rada individu stigmatizāciju. Tomēr datu subjekts nedrīkst izmantot šīs tiesības, ja automatizēto nolēmumu paredz likums, kuram pakļauts kontrolieris un kas paredz atbilstošus pasākumus, lai aizsargātu datu subjekta tiesības un brīvības un likumīgās intereses." Sk. arī modernizētās Konvencijas Nr. 108 9. panta 1. punkta c) apakšpunktu, kas paredz datu subjekta tiesības "pēc viņa pieprasījuma iegūt informāciju par datu apstrādes pamatojumiem, ja uz viņu attiecas šādas apstrādes rezultāti

vai ekspertu sistēma, vai tikai noteikumu loģiskā ķēde? Jebkurā gadījumā vajadzētu šīs sistēmas apvienot ar pāredzamības, neitralitātes un lojalitātes prasībām.⁵⁴

111. Visbeidzot, ir jāizpēta veids, kā sūdzības iesniedzēji tiek mudināti izmantot sistēmu: vai ir iespējama neskaidrība pašā piedāvājuma nosaukumā? Ja ir runa par tiesu, tai ir jābūt organizācijas formai, kas definēta Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, nevis tikai privātai tiesu iestādei ar vienkāršu valsts tiesiskuma izpausmi⁵⁵. Vai ir skaidrs, kā ir iespējams vērsties tiesā? Nīderlandē privāti veselības apdrošināšanas līgumi, šķiet, automātiski paredz izmantot SIT pirms prasība tiek celta tiesā.
112. CEPEJ Mediācijas darba grupa (CEPEJ-GT-MED), kas izveidota 2018. gadā, ir piedāvājusi savu sākotnējo viedokli par informācijas tehnoloģiju ieguldījumu alternatīvu strīdu risināšanas metožu izstrādē. Pašlaik CDCJ veic padziļinātu darbu saistībā ar SIT, lai identificētu šo rīku potenciālu, kā arī jebkuru problēmu, kas varētu radīt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6., 8. un 13. panta pārkāpumu.

6.3 Galvenās garantijas, kas atkārtoti jāapstiprina civilajā, komerciālajā un administratīvajā tiesvedībā

Tiesības piekļūt tiesai

113. Strīdu izšķiršanas tiešsaistes rīku nodrošinājumam nevajadzētu ietekmēt tiesības uz piekļuvi tiesai 6. panta izpratnē pat tad, ja šīs tiesības nav absolūtas un pašas par sevi ir saistītas ar netiešiem ierobežojumiem.⁵⁶ Piemēram, ikvienam prāvniekam civillietā ir tiesības iesniegt tiesā jebkuru strīdu, kas saistīts ar viņa "civiltiesībām un pienākumiem".⁵⁷ 2015. gadā Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja pieņēma rezolūciju "Tiesiskuma un interneta pieejamība: potenciāls un uzdevumi", kurā tā aicināja nodrošināt to, ka "puses, kas iesaistās SIT procedūrās, saglabā tiesības piekļūt pārsūdzības procedūrai, kas atbilst taisnīgas tiesas prasībām saskaņā ar Konvencijas 6. pantu".⁵⁸

Interesu princips

114. Iedzīvotājiem un, galvenais, lietas dalībniekiem ir jānodrošina noteikta apjoma kvantitatīva informācija (piemēram, nolēmumu skaits, kas tiek apstrādāti, lai iegūtu skalu) un informācija saistībā ar kvalitāti (nolēmumu izcelsme, atlasīto paraugu reprezentativitāte, nolēmumu sadalījums pēc dažādiem kritērijiem, piemēram, ekonomiskais un sociālais konteksts), lai saprastu, kā tiek veidotas skalas, mērītu to iespējamus ierobežojumus un varētu tos apspriest tiesneša klātbūtnē.

Vienlīdzības princips

115. Tehnoloģiju izmantošanai nevajadzētu radīt nevienlīdzību pusēm, jo digitālo līdzekļu izmantošana patiešām varētu atvieglot procedūras konkrētiem operatoriem (iestādēm, uzņēmumiem ar līdzekļiem, personām ar datorprātību) un, gluži pretēji, radīt grūtības noteiktām iedzīvotāju grupām, kas ir mazāk pazīstamas ar datoriem. Ir svarīgi, lai neviena persona netiktu atstāta viena pie sava ekrāna un būtu informēta par iespēju lūgt juridisku palīdzību, kā arī par to, ka vajadzības gadījumā palīdzība tiek sniegta.

⁵⁴ Charlotte Pavillon, "Concerns over a digital judge", nrc.nl, <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/19/zorgen-om-populaire-digitale-rechter-a1588963>

⁵⁵ Scarlett-May Ferrié, Algorithmes tested against fair trial, document consulted on <http://lexis360.fr>, lejuplādēts 09/07/2018, § 27-38

⁵⁶ 6.pants 1§ « 1. ikvienam ir tiesības uz taisnīgu un publisku tiesas sēdi... neatkarīgu un objektīvu tiesu [...], kas lemj (...) par jebkuras kriminālas apsūdzības pamatoftību pret to [...]; par ierobežojumiem skatīt: Deweer c. Belgique, § 49 ; Kart c. Turquie [GC], § 67.

⁵⁷ CEDH, Golder c. Royaume-Uni, §§ 28-36

⁵⁸ Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas Rezolūcija 2054 (2015), 2015. gada 10. novembris, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22245&lang=en>

Tiesnešu objektivitāte un neatkarība

116. Ir pieņemts, ka norma, kas izriet no 2.2. punktā minētās vairākuma tendences, var netieši ietekmēt tiesu iestāžu neatkarību un objektivitāti, jo īpaši sistēmās, kurās tiesu iestāžu neatkarība nav pilnībā nodrošināta. Šajās sistēmās mēs nevaram izslēgt risku, ka šādas normas radīs netiešu spiedienu uz tiesnešiem, kad tiks pieņemti nolēmumi, un mudinās tos apstiprināt, vai ka izpildvara uzraudzīs tos, kas atkāpjas no normas.

Tiesības uz konsultāciju

Šīs nodaļas sākumā mēs minējam priekšrocības, kas izriet no prognostisku rīku izmantošanas advokātu darbā, uzsvāru liekot uz iespēju sniegt saviem klientiem kvalitatīvākus padomus, empīriski un sistemātiski novērtējot tiesas procesa panākumu iespējas. Tomēr iedomāsimies lietu, kurā izredzes gūt panākumus ir ļoti vājas: vai tas varētu ietekmēt advokāta lēmumu palīdzēt savam klientam? Profesionālās prakses mērķim vajadzētu būt līdz minimumam samazināt risku, ka personai, kurai nepieciešama juridiska palīdzība, beigās to var liegt.

7. Krimināltiesībām raksturīgi jautājumi: nodarījumu novēršana, recidīvisma risks un apdraudējuma līmeņa novērtēšana

Lai gan statistika un MI nav radīti, lai diskriminētu, to izmantošana kriminālprocesā rada noteiktu doktrīnu atdzimšanas risku, kaitējot sankciju individualizācijas doktrīnām, kas kopš 1945. gada ir iegūtas lielākajā daļā Eiropas tiesu sistēmu.

117. MI zinātnes un tehnoloģiju izmantošana krimināllietās rada īpašas problēmas, jo to izmantošana var atspoguļot dažas pašreizējās publiskās diskusijas par noziedzīgas rīcības iespējamu prognozējamību. Tomēr šķita, ka šīs diskusijas vairākās Eiropas valstīs jau aptuveni trīsdesmit gadus ir pilnībā pabeigtas. Piemēram, Itālijā Kriminālprocesa kodeksa 220. panta 2. punkts skaidri nosaka eksperta atzinuma izmantošanu, lai noteiktu pastāvīgās vai profesionālās noziedzīgās pazīmes, tieksmi izdarīt noziegumu, apsūdzētā raksturu un personību, kā arī kopumā apsūdzētā psiholoģiskās īpašības neatkarīgi no patoloģiskajiem iemesliem. Francijā, piemēram, "jaunā sociālās aizsardzības" doktrīna, ko izstrādāja Marks Ansel (Marc Ansel), bija krimināltiesību pamats: tā vietā, lai īstenotu tikai nosacītu un noteiktu pieeju, tika ieviesta sociālās rehabilitācijas sistēma, lai novērstu nozieguma izdarīšanu, izvairoties no nozieguma apstākļiem. Šī pieeja ir kopīga vairākiem Eiropas kriminālpolitikas instrumentiem, kas vērsti uz likumpārkāpēju pāraudzināšanu un reintegrāciju.⁵⁹
118. Tādēļ krimināltiesību instrumenti būtu jāizstrādā saskaņā ar šiem rehabilitācijas pamatprincipiem,⁶⁰ tostarp, ņemot vērā tiesneša lomu nolēmuma individualizācijā, pamatojoties uz objektīviem personības elementiem (apmācība, nodarbinātība, regulāra medicīniskā aprūpe un sociālā aprūpe), izmantojot tikai to analīzes veidu, ko veic īpaši apmācīti profesionāļi, piemēram, probācijas darbinieki. Šie speciālisti varētu izmantot apjomīgu datu analīzes metodes, lai centralizētu un apkopotu informāciju par personu, kura apsūdzēta noziegumā vai kriminālpārkāpumā, ko pēc tam varētu glabāt dažādas iestādes un aģentūras, un pēc tam tā būtu jāizskata tiesnesim, dažkārt ļoti īsā laikā (piemēram, paātrināta tiesas procesa ietvaros).

7.1 Rīki, ko izmeklēšanas iestādes izmanto pirms krimināltiesvedības

119. Instrumenti, kas aprakstīti kā "prognostiska policijas kontrole" (pirms tiesas procesa vai pirms lietas izskatīšanas tiesā), jau strauji izplatās un ir zināmi plašai sabiedrībai (piemēram, padomājiet par lidmašīnas pasažieru melno sarakstu, kas faktiski ir liela datu analīzes lietojumprogramma, kura vāc un analizē datus par potenciālajiem teroristiem, lai novērstu darbības, kā arī algoritmi, ko izmanto krāpšanas vai naudas atmazgāšanas atklāšanai).
120. Kopumā tiek izmantoti daudzi datorrīki, lai novērstu noziedzīgus nodarījumus (identificējot iespējamās vietas, kur tie varētu notikt, vai to autorus) vai efektīvāk sauktu pie atbildības.⁶¹ Pirmajā kategorijā ietilpst 'prognostiski policijas rīki', ko izmanto, lai novērstu noteiktus, regulārus noziedzīgus nodarījumus, piemēram, ielaušanos, ielu vardarbību, zādzības no transportlīdzekļiem. Šos rīkus izvēlas, ņemot vērā to spēju precīzi noteikt, kur un kad varētu tikt izdarīti noziedzīgi nodarījumi, un šo informāciju attēlot ģeogrāfiskajā kartē kā karstos punktus, kurus reāllaikā uzrauga policijas patruļas. Šo procesu sauc par prognostisku noziedzīgu nodarījumu kartēšanu. Lielākā daļa programmatūras, kas tiek izmantota šajā jomā, balstās uz vēsturiskiem nozieguma vietas pierādījumiem, piemēram, policijas ziņojumiem, taču tiek pārbaudītas arī vēl jaudīgākas jaunās tehnoloģijas, kas apvieno datus un no dažādiem avotiem.⁶² Tiek arī apgalvots, ka šiem rīkiem, kuriem ir ļoti pārliecinoša efektivitāte, ir

⁵⁹ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Virspalāta, *Vinters un citi pret Apvienoto Karalisti*, 114-118.par

⁶⁰ No otras puses, jāveicina MI izmantošana ārstēšanas un rehabilitācijas nolūkos (piemēram, lai apkopotu datus par pielietoto ārstēšanu vai reintegrācijas metodēm cietumā).

⁶¹ Sk. Ales Zavrnsnik, *Big Data, crime and social control*, page 194 et seq., kurā sīki uzskaitīta virkne instrumentu, ko izmanto policijas dienesti Eiropā un Amerikas Savienotajās Valstīs (in prison) should be encouraged.

⁶² Piemēram, kā daļu projekta "E-drošība – IKT uz zināšanām balstītai un prognozējošai pilsētas drošībai" (<http://www.esecurity.trento.it/>), kas Itālijas pilsētā Trento tika īstenots laikā no 2012. gada novembra līdz 2015. gada maijam, datu bāzi, kurā apkopota informācija par noziegumiem, par kuriem policijai ziņots, par viktimizācijas pētījumu rezultātiem, par to kā iedzīvotāji uztver drošību, policijas sniegto informāciju par fiziskām un sociālām nekārtībām pilsētā, kā arī citiem mainīgajiem rādītājiem saistībā ar "SmartCity". Tā tika izveidota, lai labāk aprīkotu noziedzības novēršanas un pilsētu drošības uzlabošanas darbus. Projektu vadītāji apliecināja, ka izmantotās

preventīva ietekme uz pārkāpumu izdarīšanu reģionos ap karstajiem punktiem. Tas veido pozitīvu viedokli par valsts politiku.⁶³

121. Tomēr ir jāņem vērā šo rīku prognozēšanas iespējas, kas atspoguļo ierobežojumus attiecībā uz mazāk regulāriem noziegumiem vai dažādām atrašanās vietām, piemēram, terorisma gadījumā. Turklāt viena no šo rīku vājajām pusēm ir "apburtā loka" un "pašrealizējošo pareģojumu" ietekme: apdraudētās teritorijas piesaista vairāk policijas uzmanības un policija konstatē vairāk noziegumu, kas noved pie šajās teritorijās dzīvojošo pārmērīgas uzraudzības.⁶⁴ Visbeidzot, jautājumi par iespējamo "algoritma tirāniju", kas varētu mazināt vai pat pakāpeniski aizstāt cilvēka spriedumus, nav pilnīgi pazuduši pašu policijas dienestu iekšienē, pat tad, ja pagaidām tehnoloģijas tiek piedāvātas kā rīks, kas darbojas cilvēku labā, lai viņus labāk sagatavotu lēmumu pieņemšanai.⁶⁵
122. Turklāt kriminālvajāšanā arvien biežāk tiek izmantota lielu datu analīze. Interpola pārvaldītie instrumenti, piemēram, Connect, ko Apvienotās Karalistes policija izmanto, lai analizētu miljardiem datu, kas iegūti finanšu darījumos, lai atrastu korelācijas vai operāciju modeļus, vai Interpola Starptautiskā bērnu seksuālas izmantošanas datubāze (ICSE DB), kas palīdz identificēt cietušos un/vai vainīgos, analizējot, piemēram, mēbeles un citus priekšmetus, kas parādās ļaunprātīgos attēlos, vai video fona trokšņus, ir izrādījušies īpaši efektīva noziedzības apkarošanā. Piemēram, izmantojot Connect, tagad var veikt meklēšanas pieprasījumus dažu minūšu laikā un ar ļoti augstu sarežģītības un datu apjoma līmeni.
123. Tomēr doktrīna apšaubā šo prognostisko rīku atbildes uz noziegumu vadības loģiku, kurā nozieguma iemeslu rūpīga analīze kļūst mazāk svarīga par to, kas tiek darīts šeit un tagad. Tas notiek laikā, kad pieejamais budžets samazinās, un policijai jānodrošina nemainīgs valsts aizsardzības līmenis, bet ar ierobežotu personālu, aprīkojumu un resursiem.⁶⁶

7.2 Instrumenti krimināltiesvedības laikā

124. Eiropā ļoti retos gadījumos tiesneši kriminālprocesā izmanto prognostiskus instrumentus⁶⁷.
125. Kaitējuma riska novērtēšanas rīks (KRNR) tika izstrādāts sadarbībā ar Kembridžas universitāti un tagad tiek pārbaudīts Apvienotajā Karalistē. Šī tehnoloģija, kuras pamatā ir mašīnmācīšanās, tika apmācīta, izmantojot Durhemas policijas arhīvus no 2008. līdz 2012. gadam. Mācoties no lēmumiem, ko šajā laikā pieņēmuši policijas darbinieki, un neatkarīgi no tā, vai dažas aizdomās turētās personas ir vai nav aizskartas, paredzams, ka mašīna spēs novērtēt aizdomās turamo personu, kuras atkārtoti izdarījušas noziegumu, risku – zems, vidējs vai augsts – pamatojoties uz aptuveni trīsdesmit faktoriem, no kuriem daži nav saistīti ar izdarīto noziegumu (piemēram, pasta indekss un dzimums).
126. Testi sākotnēji tika veikti 2013. gadā, un to laikā divus gadus pēc nozieguma izdarīšanas tika novērota aizdomās turamā uzvedība. Tika konstatēts, ka KRNR prognozes ir 98% efektīvas, prognozējot zemu risku, un 88% efektīvas gadījumos, kad ir augsts recidīvisma risks. Šajā eksperimentālajā posmā KRNR būs tīri konsultatīva vērtība. Turklāt policija regulāri veiks KRNR auditu un pārbaudīs secinājumu ticamību.
127. Pat tad, ja tas ir vienīgais prognostikas līdzeklis, kas līdz šim identificēts Eiropā, tas dod iespēju apsvērt problēmas, ar kurām sabiedrības lēmumu pieņēmēji varētu saskarties tuvākajā nākotnē, ja šāda piemērošana tiktu pārbaudīta plašākā mērogā, jo īpaši, ņemot vērā Amerikas atklājumus.

metodes ir uzticamas, un tika norādīts, ka tās ļauj paredzēt noziedzīgas darbības ar panākumu līmeni aptuveni 60-65% apmērā, kā arī tika norādīts, ka tās palīdzēs labāk apkarot noziedzību, ja ir pieejami ierobežoti resursi. Turklāt izmēģinājumi, ko Apvienotajā Karalistē veica kā daļu no izmēģinājuma projekta, lai prognozētu iespējamās zādzības, zādzības un uzbrukuma vietas, liecina, ka izmantotās programmatūras prognozes, sauktas par PREDPOL, 78% gadījumu bija precīzas salīdzinājumā ar 51%, izmantojot tradicionālos paņēmienus

⁶³ Nozieguma ģeogrāfiskās koncentrācijas norādīšana palīdzētu policijas spēkiem labāk izvērtēt vides faktorus, kas veicina nozieguma izdarīšanu noteiktā teritorijā (apgaisojums, veikalu klātbūtne utt.), kā arī plānot piemērotas atbildes, apspriežoties ar citiem partneriem.

⁶⁴ "Predicting crime, LAPD style", The Guardian, 25 June 2014.

⁶⁵ "How technology is allowing police to predict where and when crime will happen", The Independent, 7 October 2017.

⁶⁶ Ales Završnik, *Big Data, crime and social control*, page 196.

⁶⁷ Literatūrā šos rīkus bieži dēvē par 'algoritmisko tiesiskumu', 'automatizēto tiesiskumu', vai 'simulēto tiesiskumu'

128. Savienotajās Valstīs⁶⁸ 73NVO ProPublica atklāja diskriminējošu ietekmi uz algoritmu, kas izmantots Likumpārkāpēju labošanas pārvaldības profilēšanas (COMPAS) programmatūrā, kuras mērķis ir novērtēt recidīvisma risku, ja tiesnesim ir jāuzliek sods privātpersonai.
129. Šajā algoritmā, ko izstrādāja privāts uzņēmums, un kas tiesnešiem jāizmanto dažās Amerikas federālajās zemēs, ir iekļauti 137 jautājumi, uz kuriem atbild apsūdzētais, vai informācija no sodāmības reģistriem. Jautājumi ir diezgan daudzveidīgi, piem. par to, vai mājās ir telefons, par grūtībām samaksāt rēķinus, ģimenes vēsturi, apsūdzētā kriminālvēsturi utt.⁶⁹ Algoritms vērtē personu skalā no 1 (zems risks) līdz 10 (augsts risks). Tas ir atbalsts tiesas nolēmumu pieņemšanā; tā secinājumi ir tikai viens no mainīgajiem lielumiem, ko tiesnesis ņem vērā, pieņemot nolēmumu.
130. Afroamerikāņu iedzīvotājiem tika piešķirts divreiz lielāks augsta recidīvisma riska rādītājs nekā citām iedzīvotāju grupām divu gadu laikā pēc notiesāšanas. Šādu rezultātu izstrādātāji patiesībā nevēlējās⁷⁰. Savukārt algoritms uzskatīja, ka citas iedzīvotāju grupas daudz retāk varētu atkārtot pārkāpumu⁷¹. Protams, ir jāatzīmē, ka šāda maldinoša interpretācija patiesībā atklāj tikai noteiktu iedzīvotāju grupu sociālo un ekonomisko nestabilitāti, kas pēc būtības nav krimināli sodāma. Dartmutas koledžas pētnieki ir arī pierādījuši, ka šāds algoritms nerada pievienoto vērtību, jo cilvēki bez kriminālvēstures var iegūt tieši tādu pašu novērtējumu, vienkārši atbildot uz anketas jautājumiem.
131. Turklāt algoritma, kuru izstrādājuši privāti uzņēmumi (kuriem pieder autortiesības), darbības pārredzamības trūkums, bija vēl viens iemesls bažām. Ja mēs ņemam vērā faktu, ka viņi savu avotu datus saņem no valsts iestādēm, tad tas, ka viņi nav atbildīgi par pilsoņiem, rada lielu problēmu attiecībā uz demokrātiju. Pārskati liecina, ka sabiedrība ir nejauši, sporādiski informēta par lielām datu operācijām, datu noplūdēm vai kļūdām: piemēram, kad ProPublica atklāja nepilnības COMPAS algoritmā pēc tam, kad īpašnieka uzņēmums atteicās ar to dalīties. NVO bija jāvērsas valsts iestādēs, lai piekļūtu datiem un nolīgtu savu zinātnieku, kurš pārbaudītu algoritmu.

7.3 Izaicinājumi saistībā ar 'prognostiku' krimināllietās

132. Iepriekšējās nodaļās mēs esam novērojuši, ka prognostisko rīku attīstības pakāpe Eiropā noziedzības jomā ir ļoti atšķirīga. Lai gan rīki, ko dēvē par 'prognostisko kontroli', strauji pieaug un pat sāk pievērst plašas sabiedrības uzmanību, situācija nav līdzvērtīga, ja tiesneši krimināllietās izmanto šādu instrumentu. Attiecībā uz rīkiem, kas pieejami prokuratūras dienestiem, jau ir izteiktas pārdomas par to priekšrocībām un trūkumiem. Tagad pētīsim rīkus, kas raksturīgi krimināllietām
133. Pirmkārt, ir svarīgi izslēgt argumentus, kuru pamatā ir tikai šo instrumentu efektivitāte vai neefektivitāte. Iepriekš minētie piemēri liecina, ka jaunu tehnoloģiju izmantošana, neievērojot nepieciešamos piesardzības pasākumus, var radīt gan lielas iespējas, gan risku. Sabiedrības lēmumu pieņēmējiem un ieinteresētajām pusēm ir jābūt īpaši piesardzīgām un aktīvi jāiesaistās šo tehnoloģiju izstrādē; ir

⁶⁸ 2015. gada pētījumā Amerikas Savienotajās Valstīs tika atklāti aptuveni sešdesmit prognostiski rīki.

⁶⁹ Ir citi algoritmi, kas izstrādāti, izmantojot doktrīnas kritiskos novērojumus (sk. nākamo nodaļu), kas ir balstīti uz mazākiem mainīgajiem lielumiem; vairāk tieši saistīti ar izdarīto noziegumu, bet mazāk ar rases, dzimuma vai sociālekonomisko statusu. Piemērā minēts Amerikas jurisdikcijās izmantotais sabiedrības drošības novērtēšanas rīks.

⁷⁰ Šo tīri diskriminējošo efektu patiesībā var izskaidrot ar salīdzinoši pieļaujamā algoritma modeļa "kalibrēšanu", kas rada daudzus "aplamus pozitīvos rādītājus".

⁷¹ Melnādainie iedzīvotāji biežāk tika klasificēti kā augsta riska grupas, lai gan viņi neizdarīja atkārtotu pārkāpumu divu gadu laikā pēc notiesāšanas; savukārt baltādainie iedzīvotāji, kuri biežāk tika klasificēti kā zema riska grupas, nākamo divu gadu laikā izdarīja pārkāpumus. Īsāk sakot, algoritms pārvērtēja recidīvisma risku attiecībā uz melnādainiem iedzīvotājiem un pietiekami nenovērtēja baltādainos iedzīvotājus ("viltus pozitīvie" lielākoties bija melnādainie, savukārt "viltus negatīvie" lielākoties bija baltie). Atbildot uz ProPublica apgalvojumiem, NorthPointe (tagad Equivant kopš šī strīda) atbildēja, ka baltādainie un melnādainie iedzīvotāji ir vienlīdz pārstāvēti, apsverot "patiesos pozitīvos", t.i., tos, kuri patiesībā ir atkārtoti izdarījuši pārkāpumu. **Jautājums par to, kā saskaņot gan algoritma precizitāti, atklājot recidīvismu, gan nepieciešamību izvairīties no diskriminējošas ietekmes pret melnādainajiem iedzīvotājiem, ir bijis intensīvu debašu avots literatūrā;** skat. īpaši Chouldechova A (2016), "A fair prediction with a disparate impact: a study on bias in recidivism prediction instruments", pieejams <http://arxiv.org/abs/1610.07524>; kā arī "Bias in criminal risks scores is mathematically inevitable, Researchers say", pieejams: <https://www.propublica.org/article/bias-in-criminal-risk-scores-is-mathematically-inevitable-researchers-say>. **Šīs debates atspoguļo arī jautājumu par privāta uzņēmuma leģitimitāti bez jebkādas institucionālas kontroles, kas paredz arbitrāžu starp divām pretējām prasībām: no vienas puses, par sabiedrības aizstāvēšanu un, no otras puses, par indivīdu tiesību ievērošanu.**

nepieciešama pastāvīga uzraudzība, lai noteiktu to patieso efektivitāti un izvairītos no neparedzētām sekām. Tas ir īpaši svarīgi kriminālprocesos, jo tie tieši ietekmē personu personiskās brīvības.⁷²

134. Tas nozīmē, ka gan pastāv gan ieguvumi, gan trūkumi, un šādu rīku izmantošana tiesu jomā ir rūpīgi jāvērtē.
135. Atbalstītāji bieži apgalvo, ka viņi ir neitrāli un paļaujas uz faktiskām un objektīvām metodēm, kas veicina tiesiskuma precizitāti un pārredzamību. Vēl viena liela vērtība, kā tiek apgalvots, ir to efektivitāte, kas dažkārt pārsniedz cilvēku spējas un var būt ārkārtīgi vērtīga tikai vispārējā situācijā, kad ir samazināti valsts līdzekļi vai pat trūkst resursu.
136. Tādu algoritmisko mainīgo iekļaušana kā kriminālvēsture un ģimenes vēsture nozīmē, ka noteiktas grupas senāka rīcība var ietekmēt personas likteni, kura, protams, ir unikāls cilvēks ar īpašu sociālo fonu, izglītību, prasmēm, vainas pakāpi un atšķirīgām motivācijām nozieguma izdarīšanai⁷³. Viņi arī apgalvo, ka cilvēka lēmumi var balstīties uz vērtībām un apsvērumiem (piemēram, sociāliem) kurus mašīna nesaglabātu. Piemēram, tiesnesis varētu pieņemt lēmumu piespriest apžēlošanu sieviešu dzimuma likumpārkāpējai, kurai ir recidīvisma risks, pamatojoties uz vērtību hierarhiju, piemēram, nosakot lielāku vērtību viņas kā mātes un bērnu aizstāves lomai, savukārt algoritms varētu precīzāk noteikt pārkāpuma risku, bet nespētu izmantot šādu prioritāšu hierarhiju.
137. Krimināllietās pastāv arī potenciāli diskriminācijas riski, ja uzskata, ka šie cilvēku būvētie un interpretētie rīki var radīt nepamatotu un jau pastāvošu nevienlīdzību attiecīgajā krimināltiesību sistēmā; tā vietā, lai labotu atsevišķas problemātiskas politikas, tehnoloģijas var tām piešķirt likumību. Kā jau minēts, NVO ProPublica⁷⁴ skaidri atklāja algoritma, ko izmantoja COMPAS,⁷⁵ diskriminējošo ietekmi, kas paredzēja, ka melnādainie iedzīvotāji divu gadu laikā pēc notiesāšanas divas reizes biežāk varētu izdarīt atkārtotu pārkāpumu nekā baltādainie iedzīvotāji, vienlaikus uzskatot, ka baltādainie iedzīvotāji daudz retāk varētu atkārtot šo pārkāpumu. Tomēr tās varētu palīdzēt atklāt kļūdas nolēmumu pieņemšanā, lai tās varētu labot.⁷⁶ Turklāt algoritmu izstrādes procesa, ko veic patentēti uzņēmumi, caurskatāmības trūkums, un to atbildība sabiedrības priekšā rada bažas, jo īpaši, ja tā ir daļa no valsts iestāžu veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu datu pieejamību sabiedrībai.
138. Ņemot vērā iepriekš minēto, gadījumos, kad tiek izmantoti algoritmi saistībā ar krimināllietu, šķiet būtiski pilnībā garantēt ar ECK 6. pantu noteiktā vienlīdzības principa ievērošanu attiecībā uz ieročiem un nevainīguma prezumpciju. Attiecīgajai pusei ir jānodrošina piekļuve algoritmam un iespēja apstrīdēt tā zinātnisko pamatotību, dažādo elementu svērumu un jebkurus kļūdainus secinājumus, kas radušies, kad tiesnesis ierosina izmantot to pirms nolēmuma pieņemšanas. Turklāt uz šīm piekļuves tiesībām attiecas arī personas datu aizsardzības pamatprincips. Visiem cilvēkiem ir tiesības netikt pakļautiem nolēmumiem, kas viņus ietekmē un ir pieņemti, pamatojoties vienīgi uz datu automatizētu apstrādi, neņemot vērā viņu viedokli.
139. Šajā ziņā pastāv atšķirība starp Eiropu un Amerikas Savienotajām Valstīm attiecībā uz tiesībām piekļūt algoritmiem: lai gan Amerikas Savienotajās Valstīs tiesu iestādes joprojām nevēlas pilnībā atzīt šīs tiesības un izsvērt privātās intereses (jo īpaši intelektuālā īpašuma aizsardzību) pret aizsardzības tiesībām, Eiropā regulējums sniedz lielāku aizsardzību, pateicoties Vispārējai datu regulai, kas nosaka tiesības uz informāciju, par to lēmumu loģiku, kuri pieņemti, izmantojot algoritmus.⁷⁷
140. Iepriekš izteiktie apsvērumi par šo rīku iespējamo negatīvo ietekmi uz tiesneša objektivitāti ir spēkā arī attiecībā uz krimināllietām: tiesnesis, kurš lemj pretēji algoritma prognozei, visticamāk, uzņemas riskus, jo uzņemas lielāku atbildību. Ir diezgan viegli iedomāties, ka tiesneši nevēlētos uzņemt šo papildu

⁷² Izvilkums no Viskonsīnas Augstākās tiesas nolēmuma lietā Viskosīna pret Lūmis arī var iedvesmot Eiropas līmenī: „Ir svarīgi ņemt vērā, ka tādi instrumenti kā COMPAS turpina mainīties un attīstīties. Problēmas, kuras mēs risinām šodien, nākotnē var būt ļoti atvieglotas. **Krimināltiesību sistēmai ir jāapzinās, ka turpmākajos mēnešos un gados būs pieejami papildu izpētes dati. Iespējams, tiks izstrādāti citi un labāki instrumenti. Mainoties datiem, mums būs jāmaina arī uz pierādījumiem balstītu rīku izmantošana. Tiesu sistēmai ir jāseko līdzi pētījumiem un pastāvīgi jānovērtē šo instrumentu izmantošana.**”

⁷³ Aleš Završnik, “Big Data, crime and social control”, page 196.

⁷⁴ www.propublica.org/article/technical-response-to-northpointe.

⁷⁵ Citi algoritmi koncentrējas uz citiem elementiem, kas ir tiešāk saistīti ar izdarīto nodarījumu.

⁷⁶ Mojca M. Plesnicar and Katja Sugman Stubbs, “Subjectivity, algorithms and the courtroom”.

⁷⁷ ES Regulas 2016/679 15. panta 1. punkta h) apakšpunkts: “Datu subjektam ir tiesības saņemt no datu apstrādātāja šādu informāciju: “...” automatizēta lēmumu pieņemšana, tostarp profilēšana, kā minēts 22. panta 1. un 4. punktā, un vismaz šādos gadījumos jēgpilna informācija par attiecīgo loģiku, kā arī šādas apstrādes nozīme un paredzamās sekas attiecībā uz datu subjektu”.

slogu, jo īpaši tādās sistēmās, kurās viņu pilnvaru termiņš nav pastāvīgs, bet ir pakļauts tautas balsošanai⁸³, vai kurās var iestāties viņu personiskā atbildība (disciplinārā, civilā vai pat kriminālatbildība), it īpaši, ja likumā noteiktās garantijas disciplinārlietās ir nepietiekamas.

8. Īpaši jautājumi par personas datu aizsardzību

Algoritmu izmantošana rada jautājumu par personas datu aizsardzību apstrādes laikā. Piesardzības princips jāievēro riska novērtēšanas politikai.

141. Lai pilnībā izmantotu algoritmus, vienlaikus ievērojot datu aizsardzības principus, būtu jāievēro piesardzības princips un jāievieš preventīva politika, lai novērstu iespējamus riskus, kas saistīti ar šo algoritmu apstrādāto datu izmantošanu un ietekmi uz indivīdiem un sabiedrību kopumā.
142. Lai ievērotu personas datu apstrādes likumības principu un pienākumu novērst vai mazināt datu apstrādes ietekmi uz datu subjektu tiesībām un pamatbrīvībām, būtu jāpiedāvā iepriekšēja riska novērtēšana. Tas ļautu īstenot atbilstošus pasākumus, jo īpaši izstrādes posmā (un līdz ar to pēc būtības) un pēc noklusējuma, lai mazinātu identificētos riskus.
143. Tā kā personas dati ir jāapstrādā noteiktiem un likumīgiem mērķiem, tos nedrīkst izmantot pretrunā šiem mērķiem, un turpmāk apstrādāt tā, lai datu subjekts tos uzskatītu par negaidītiem, neatbilstošiem vai apšaubāmiem (lojalitātes princips), slēptu neobjektivitāti un jebkādu diskriminācijas risku vai negatīvu ietekmi uz datu subjektu pamattiesībām un brīvībām.
144. Datu apstrādes metodēm, ko izmanto algoritmi, būtu jāsamazina lieko vai robeždatu klātbūtne un jāizvairās no jebkādas iespējamās slēptas neobjektivitātes un diskriminācijas vai negatīvas ietekmes uz datu subjektu pamattiesībām un brīvībām.
145. Izmantojot mākslīgo intelektu, datu subjektu tiesības ir īpaši svarīgas, kā arī kontrole. Mums katram jākontrolē sava personīgā informācija; jābūt iespējai izmantot šādas tiesības: datu subjektu tiesības netikt pakļautiem automatizētiem nolēmumiem, kas tos būtiski ietekmē, neņemot vērā viņu viedokli, tiesības iegūt informāciju par algoritmu veikto datu apstrādes pamatojumu, tiesības iebilst pret šādu procesu un tiesības uz tiesisko aizsardzību.

9. Prognostisko tiesiskuma instrumentu potenciāls un ierobežojumi

Termins 'prognostiskais tiesiskums' ir jānoraida, jo tas ir neskaidrs un maldinošs. Šie rīki ir balstīti uz judikatūras analīzes metodēm, izmantojot statistikas metodes, kas nereproducē juridisko pamatojumu, bet var mēģināt to aprakstīt. Analītiskās nepilnības, ja tās nav iespējams pilnīgi novērst, ir jāidentificē. Izstrādes procesam un rīka izmantošanai jābūt skaidri formulētai ētikas sistēmā.

146. 3.nodaļā mēs jau uzsvērām prognostiskā tiesiskuma jēdziena nenoteiktību un maldīgumu, kā arī to, kā tas maina kolektīvo domu, liekot mums noticēt, ka mašīnas, bez jebkādām emocijām, kādu dienu spēs vairot tiesāšanas procesa ticamību. Vairāk nekā jebkad agrāk tā solījumi ir jāizskata objektīvi un zinātniski, pamatojoties uz pamatpētījumu, lai noteiktu iespējamus ierobežojumus. Šajā sakarā jāatzīmē, ka, pamatojoties tikai uz statistisko modelēšanu, izkropļotu tiesas nolēmumu nozīmes interpretāciju risks ir ārkārtīgi liels. Šo novērojumu vēl vairāk apstiprina tas, ka trūkst precīzas izpratnes par saikni starp datiem un nepatiesu korelāciju, ko nevar saskatīt lielā datu apjomā.
147. Turklāt algoritmu neitralitāte ir mīts, jo izstrādātāji apzināti vai neapzināti iekļauj tajos savas vērtību sistēmas. Filozofs Ēriks Sadin atzīmēja, ka aiz viņu efektīvās un bezpersoniskās fasādes algoritmiskās sistēmas nemanāmi atspoguļo dizaineru vai sponsoru nodomus, radot funkcionējošu un asimetrisku varu pār citu cilvēku dzīvi. Šim novērojumam piekrist arī krimināllietu speciālists Alešs Završniks (Aleš Završnik), kurš uzsver, kā algoritmu veidošanas un interpretācijas posmus īsteno cilvēks, un nevar izvairīties no kļūdām, aizspriedumiem, vērtībām, cilvēciskām interesēm un cilvēka pasaules uztveres, lai gan tās ir aplēptas.
148. Vai, neskatoties uz šiem ievērojamajiem ierobežojumiem, mums vajadzētu ignorēt tādas tehnoloģijas ieguldījumu, kurai ir nevienlīdzīga vara? Matemātiķi K. S. Kaluds (C.S. Calud) un G. Longo (G.Longo) savā pētījumā par lielajiem datiem uzsver, ka to rezultātu ierobežojošais vai negatīvais tvērums, kā tas bieži notiek, neiznīcina datu zinātni, bet bruģē ceļu lielākai apsvēršanai, tostarp jaunas, daudz plašākas zinātniskas metodes izaicinājumam, kas spēj integrēt gan jaunus algoritmiskos instrumentus, gan klasiskos instrumentus, pievienojot apstrādi ar stingru pierādījumu novērtējumu. Kā uzsvērts ievadā, MI izmantošana, iespējams, sniegs ārkārtīgi būtisku atbalstu profesionāļiem, tostarp tiesnešiem un juristiem, kā arī plašai sabiedrībai, jo īpaši, ja kādu dienu tas dos iespēju veidot atšķirīgus pētniecības un dokumentālās analīzes rīkus likumdošanas, regulējuma, jurisprudences un doktrīnas jautājumos un radīt dinamiskas saites starp visiem šiem avotiem. Taču šāda piemērošana pārsniedz šī raksta darbības jomu, jo tā nav paredzēta, lai prognozētu strīda iznākumu, bet lai analizētu judikatūru noteiktā laikā un telpā.
149. Kā minēts 6. nodaļā, ņemot vērā atlasīto un apstrādāto paraugu reprezentativitāti, MI ir palīdzējis aprēķināt daudz precīzākas mediānas un vidējās naudas summas, kas piešķirtas dažādās jomās (finansialais atbalsts, kompensācijas pabalsti, kompensācija par miesas bojājumiem, atlaišanas pabalsts utt.). Šīs skalas, kas vairāk balstās uz vienprātību nekā uz jau esošo jautājumu analīzi, jau sniedz būtisku atbalstu nolēmumu pieņemšanā, nespējot aizstāt pašu likumu. Kā minēts iepriekš, risks pastāv gadījumā, kad nav reālu statistiskas datu vai iespējas kaut ko prognozēt, prognostiskā tiesiskuma programmatūras rezultāti kļūst par standartu bez tiesību sistēmas validācijas un pretrunā ar to.
150. Visbeidzot, apsvērsim iespēju labprātīgi atteikties no prognostiskām sistēmām. Tā vietā, lai ieslēgtu lietotājus varbūtībā (vai varbūtību kopā), ir jāļauj viņiem pārvietoties pa korelācijām, kas lika sistēmai piedāvāt savu novērtējumu un spēt distancēties, izvēloties citus svarīgākus jēdzienus, vārdu grupas vai izslēdzot viltus korelācijas. Izmantot LUK piemēru nozīmētu piedāvāt grafiski attēlot dažādos sistēmas saglabātos terminus (ar to attiecīgo svaru), lai konstatētu, ka ir izdarīts pārkāpums (vai nav izdarīts), un atļaujot iet citus ceļus, piedāvājot citu terminu vai leksikas grupu atlasī.
151. Lai cik drosmīgs un vilinošs šis priekšlikums nebūtu, tas paredz, ka paši profesionāļi (tiesneši, juristi, universitātes) to kopīgi pārņem, lai pārbaudītu īstenošanas iespējas, un ka viņi neļauj privātiem operatoriem vieniem pašiem, izņemot dažus nepārbaudītus zinātniekus, izstrādāt programmatūru un nesaprotamu vai ierobežotu argumentāciju vai aprēķinu veidu.
152. Dažu juridisko tehnoloģiju uzņēmumu vērienīgie (un neizpildītie) solījumi nedrīkst slēpt tehnoloģiju milzīgo potenciālu un vajadzību pēc lietotnēm, kas ir pielāgotas un veidotas tieši zinātniskajai un

akadēmiskajai pētniecībai, kā arī ar visiem juridiskajiem speciālistiem, piemēram, maģistrātiem, ierēdņiem, juristiem, notāriem, tiesu izpildītājiem un nozares ekspertiem. Vairākos pasākumos, šķiet, varētu pilnībā izmantot šos jaunus rīkus, izmantojot lietojumprogrammas, kas pielāgotas un izstrādātas, tieši sadarbojoties ar pētniekiem un visiem tieslietu speciālistiem, tostarp tiesnešiem, prokuroriem, ierēdņiem, advokātiem, notāriem, tiesu izpildītājiem un ekspertiem šajā jomā.

153. Šajā dinamiskajā kontekstā ir būtiski, pirmkārt, nepieņemt pārsteidzīgus lēmumus un neveltīt laiku, lai iepriekš apspriestu šo rīku praktisko pielietojumu tiesu sistēmās un pārbaudītu tos pirmajā posmā. Tiesu sistēmai, ejot vienā solī ar laiku, jāspēj izveidot, administrēt un garantēt īstu kiberētiku gan valsts, gan privātajā sektorā, un jāpieprasa pilnīga pārredzamība un taisnīgums algoritmu darbībā, kas kādu dienu var dot ieguldījumu tiesas nolēmumu pieņemšanā.

10. Nepieciešamība pēc padziļinātām publiskām debatēm par šiem rīkiem pirms tiek īstenota valsts politika to izstrādei. Kiberētikai steidzami jānodrošina pamats mākslīgā intelekta algoritmu izstrādei, vienlaikus ievērojot pamattiesības

Problēma, kas saistīta ar šo rīku integrēšanu tiesas nolēmumu pieņemšanas procesā, attaisno attiecīgās mērķa grupas jēdzienu vienkāršošanu. Ir nepieciešams izveidot ētikas ietvaru, lai veicinātu MI formas ātru attīstību, kas ietver mehānismu, kas novērš neobjektivitāti un diskrimināciju pašā izstrādes procesā.

10.1 Cik svarīgi ir apspriest, pārbaudīt un pastāvīgi pārskatīt šo rīku piemērošanu pirms valsts politikas īstenošanas

154. Jautājumu, kas saistīti ar prognostisku tiesiskuma rīku ieviešanu, ir tik daudz, un tie ir tik daudzšķautņaini, ka ir nepieciešama publisko lēmumu pieņēmēju līdzsvarota pieeja.
155. Pirmkārt, ir svarīgi rīkot publiskas debates par šiem jautājumiem, iesaistot gan rīku izstrādātājus, gan juridiskos speciālistus. Tiesu padomes, tiesnešu profesionālās asociācijas un advokātu apvienības neapšaubāmi var dot savu ieguldījumu šajā procesā un palīdzēt apzināt iespējas un strīdīgākus aspektus. Turklāt tiesiskajai apmācībai un juridiskajām skolām var būt svarīga nozīme, lai palielinātu tiesu darbinieku informētību par šiem jautājumiem, lai viņi varētu labāk izprast un praktiski veicināt notikumu attīstību.
156. Ir svarīgi arī veikt pētījumu par piedāvātajām lietotnēm un tās pārbaudīt, lai saprastu to potenciālu un trūkumus un spētu tās attīstīt tālāk un pielāgot mūsu vajadzībām. Tiesības pārbaudīt privātā sektora piedāvāto rīku (vai to, ko izstrādājuši neatkarīgi un specializēti sabiedriskie institūti, risinājumu, kas būtu jāatbalsta) sastāvdaļas un īpašības šķiet vienlīdz svarīgas, lai tieslietu dienests varētu efektīvi veikt savu uzdevumu. Pirms plašākas ieviešanas un iekļaušanas valsts politikā būtu rūpīgi jāizvērtē testa rezultāti. Ļoti ieteicams arī regulāri novērtēt šo rīku ietekmi uz tieslietu jomas speciālistu darbu.

10.2 Ētikas sistēmas izveide

157. Pirmkārt, pati tiesību aktu vai normatīvo aktu pieņemšana attiecībā uz MI liekas vērtīga digitālajā kontekstā, kas pēc savas būtības ir transnacionāls. No otras puses, skrupuloza uzmanība atvērto datu raksturam un kvalitātei var mazināt neadekvātas savstarpējas atsauces risku un pastiprināt automatizētās apstrādes rezultātu atbilstību. Attiecībā uz speciālistu vārdiem, vienkārša piesardzība liktu atbalstīt to publisku izplatīšanu strukturētās neapstrādātās datubāzēs, ņemot vērā ļaunprātīgas izmantošanas risku. Tas nebūtu jautājums par piekļuves ierobežošanu jau apstrādātai informācijai (piemēram, tiesnešu komisijas sastāvam), bet gan par brīvi pieejamo neapstrādāto datu filtrēšanu. Īsāk sakot, ir jānošķir piekļuve informācijai un piekļuve datubāzēm, ar kurām var manipulēt.
158. Pētnieki Buttarelli (Butarelli) un Mars (Marr) uzsvēra, cik lielus datus nepieciešams stingri kontrolēt un aizsargāt. Citi pētnieki (Paskvāls (Pasquale) un Morozovs (Morozov)) ir uzsvēruši nepieciešamību ieviest pārskatāmas procedūras lielo datu izvietošanai un, vispārīgāk, MI tieslietu jomā, jo piedāvātie risinājumi nekad nevar atspoguļot dzīves sarežģītību.
159. Būtiska nozīme ir kiberētikas noteikumu izstrādei, kas regulētu nozares dalībnieku darbību un veicinātu iepriekš minēto rīka pārredzamības, taisnīguma un neitralitātes principu ievērošanu. Regulārai uzraudzībai, ko veic neatkarīgi eksperti, būtu jānodrošina, ka mākslīgā intelekta virzītāji, kas palīdz tiesnešiem pieņemt nolēmumus, ir objektīvi. Nebūtu pareizi prognozēt, vai tiks ieviesta (diskrēta vai nediskrēta) maksas referenču sistēma (pamatojoties uz Google meklētājprogrammu reklamēšanas modeli), kas dažiem operatoriem ļaus piešķirt mazāku nozīmi nolēmumiem, kas tiem nav labvēlīgi. Šiem noteikumiem būs liela nozīme, lai palielinātu pilsoņu uzticību tiesu sistēmām.

160. Šajā sakarā labāko sistēmu kvalitāti varētu atzīt, piešķirot marķējumu vai sertifikātu. Jo īpaši tām jāgarantē pilnīga pārredzamība un taisnīgums attiecībā uz veidu, kādā informācija tiek apstrādāta gan profesionāļiem, gan pilsoņiem, lai novērstu tādu kļūdu atkārtošanos kā iepriekšminētais COMPAS algoritms. Ir cieši jāiesaista tieslietu jomas speciālisti, lai varētu pienācīgi novērtēt riskus un šo pieteikumu ietekmi uz tiesu sistēmām.
161. Mūsdienās visiem MI attīstībā iesaistītajiem ekspertiem, tostarp pētniekiem, inženieriem un datorizstrādātājiem, ir diezgan ārkārtēji un nebijuši pienākumi. Viņu darbu varētu papildināt vēl lielāka humanitāro zinātņu stiprināšana. Dažu inovatīvu datorizstrādātāju skolu piemērs liecina, ka pēc dažu novērotāju domām, aiz vēlēšanās "uzlauzt sistēmu" slēpjas pragmatisms, kurā nav nekādas kontekstualizācijas par atbildību, kas tagad gulstas pār tehniķiem ar kvazi-dievišķām pilnvarām. Hippokrāta zvērestam noteikti ir savi ierobežojumi medicīnā, bet ritualizē atbildību un nodrošina ētikas sistēmu.
162. Visbeidzot, kiberētika jāpapildina ar ieinteresēto pušu apmācību, sākot no algoritmu izstrādātājiem un juridisko tehnoloģiju uzņēmumiem līdz pat to lietotājiem. Jaunām starpdisciplīnu humanitārām zinātnēm jābūt pieejamām, lai MI kļūtu par cilvēces pozitīvās attīstības vektoru.

II pielikums: Kā MI izmanto Eiropas tiesu sistēmās?

Šajā Hartas pielikumā ir pārskatīta MI daudzveidīgā izmantošana Eiropas sistēmās un veicināta tā atšķirīga piemērošana, ņemot vērā Ētikas hartā noteiktos principus un vērtības.

Mašīnmācīšanās izmantošana, lai veidotu meklētājprogrammas tiesu prakses uzlabošanai, ir iespēja, kas jāizmanto visiem juristiem. Jāņem vērā papildu lietotnes (skalu izveidošana, alternatīvo strīdu izšķiršanas pasākumu atbalstīšana utt.), bet jāievēro arī attiecīga piesardzība (jo īpaši attiecībā uz datu avota kvalitāti, nevis visa attiecīgā strīda masveida apstrādi). Citas aplikācijas ('prognostiskais tiesiskums') būtu jāiekļauj pētniecības un turpmākās attīstības jomā (apspriežoties ar juridiskās jomas speciālistiem, lai nodrošinātu, ka tās pilnībā atbilst faktiskajām vajadzībām), pirms tiek apsvērta plaša izmantošana publiskajā sfērā.

Krimināllietās šis ir ļoti jutīgs jautājums, bet to nedrīkst ignorēt. Ņemot vērā daudzus esošos jautājumus par to saderību ar noteiktu pamattiesību kopumu, algoritmu izmantošana, lai aprēķinātu iespējamo risku, kas saistīts ar tādas personas recidīvismu, kura nodota tiesai, būtu jāapsver ar vislielākajām atrunām. No otras puses, globālu kvantitatīvu datu apstrāde noziedzības novēršanai ir iespēja, kas tālāk jāizpēta ar šīm jaunajām tehnoloģijām, ņemot vērā zināmās neobjektivitātes (performatīvās iedarbības, datu kvalitātes utt.). Tāpat algoritmu izmantošana, lai veidotu labāku saikni starp pieejamo sabiedriskā pakalpojuma veidu un personas personību, var būt šāda pasākuma efektivitātes faktors.

➤ Lietojumi, kas būtu jāveicina

- **Tiesu prakses uzlabošana:** pēdējos gados mašīnmācīšanās metodes ir arvien vairāk izmantotas dabiskās valodas apstrādes jomā (tas ietver sākotnējos centienus dabiskās valodas izpratnē) un ir vērā ņemams līdzeklis meklēšanas iespēju atrašanai, lai papildinātu pašreizējo atslēgvārdu vai pilna teksta meklēšanu. Šie rīki varētu saistīt dažādus avotus (piemēram, konstitūcijas un konvencijas, tiesību aktus, judikatūru un juridisko teoriju). Datu vizualizācijas metodes varētu ilustrēt meklēšanas rezultātus.
- **Piekluve tiesību aktiem:** neaizstājot cilvēku darbības, varētu izveidot sarunbotus, lai atvieglotu piekļuvi dažādiem informācijas avotiem, izmantojot dabisko valodu. Tiešsaistē var izveidot arī dokumentu veidnes (tiesas pieteikumi, nomas līgumi utt.).
- **Jaunu stratēģisku rīku izveide:** datu zinātnes un mākslīgā intelekta metožu izmantošana attiecībā uz tiesas darbības datiem var palīdzēt uzlabot tiesu efektivitāti, nodrošinot iespēju, piemēram, veikt kvantitatīvus un kvalitatīvus novērtējumus un izstrādāt prognozes (piemēram, par cilvēku un budžeta resursiem nākotnē). Pamatojoties uz to, varētu izstrādāt galvenos darbības rādītājus. Šo rīku īstenošanā ieteicams iesaistīt tieslietu jomas speciālistus, jo īpaši tiesnešus, ņemot vērā šo rīku īpašumtiesību pārņemšanu un rezultātu analīzi, saistībā ar konkrētās tiesas īpatnībām vai tiesiskuma kvalitāti (piemēram, nepieciešamību saglabāt tiesu pieejamību).

➤ Iespējamie izmantošanas veidi, kam nepieciešami ievērojami metodiski piesardzības pasākumi

- **Palīdzība dažu civiltiesisko strīdu apjoma noteikšanā:** visu tiesas nolēmumu analīze nav statistiski nozīmīga, ja nav identificēti visi faktori (skaidri un netieši lēmumi). To, ka noteiktā ģeogrāfiskā apgabalā piešķirtā vidējā kompensācija ir lielāka nekā citā, var izskaidrot nevis tiesnešu rīcība, bet gan attiecīgā rajona īpatnības. Tāpēc mašīnmācīšanās var būt noderīga lēmumu pieņemšanā (skat. iepriekš minēto judikatūras pilnveidošanu), bet datu automatizēta apstrāde vien nevar sniegt nozīmīgu informāciju. Būtisks priekšnoteikums ir attiecīgā apstrādājamo nolēmumu parauga apkopošana (piemēram, veicot aptaujas).

- **Atbalsts alternatīviem strīdu izšķiršanas pasākumiem civillietās:** dažās Eiropas valstīs apdrošināšanas sabiedrības izmanto 'prognostiskā tiesiskuma' rīkus, lai novērtētu varbūtību, ka strīds būs veiksmīgs, un piedāvātu prāvniekam citu strīda izšķiršanas metodi, ja ir jūtams, ka izredzes gūt panākumus ir niecīgas. Turklāt dažu ārvalstu sistēmas piedāvā kompensācijas summas bez pārrēķināmiem aprēķina noteikumiem. Tomēr šīs sistēmas nevar uzskatīt par objektīvām un uzticamām (sk. nodaļu par mašīnmācīšanās metodēm). Nolēmumi par personu tiek pieņemti, izmantojot saīsinātas bāzes. Citos gadījumos, apmeklējot tiesas tīmekļa vietni vai meklējot juridisko informāciju tiešsaistē, procesa virzītājam var lūgt, izmantojot virtuālo aģentu (sarunbotu), izvēlēties alternatīvu strīdu izšķiršanas pasākumu pēc tam, kad ir veikta strīda ierosinātāja paša ievadīto kritēriju iepriekšēja izskatīšana. Attiecīgā gadījumā virtuālais aģents var arī ieteikt procesa virzītājam lūgt padomu mediācijas dienestam vai advokātam. Visos šajos gadījumos vispiemērotākais risinājums šajā posmā būtu apmācītas trešās personas (mediatora, kas izmanto ne tikai metodes, bet arī iepriekš aprēķināto svaru, vai advokāta) klātbūtne.
- **Strīdu izšķiršana tiešsaistē:** kad tiesvedības dalībnieki nonāk strīdu izšķiršanas tiešsaistes platformā, tie skaidri un saprotami jāinformē par to, vai strīda izskatīšana notiek pilnīgi automatizēti vai ar mediatora vai šķīrējtiesneša līdzdalību. Turklāt prāvniekiem sniegtajai informācijai jābūt godīgai, un nevajadzētu radīt iespaidu, ka ir iesaistīta tiesa (šajā sakarā termins 'tiešsaistes tiesa' bieži tiek lietots šāda veida platformām, bet to uzdevums ir nodrošināt alternatīvus strīdu izšķiršanas pakalpojumus). Tie ir divi būtiski faktori, kas ļauj tiesvedības dalībniekiem izdarīt apzinātu izvēli, iespējams, nepiekrīst padomam un pieņemt lēmumu vērsties īstā tiesā ECK 6. panta nozīmē. Turklāt, ņemot vērā ECK 6. un 13. panta prasības, vienmēr būtu jāapsver iespējas pārskatīt strīdu izšķiršanas tiešsaistes procedūru un tās iznākumu valsts tiesās, jo īpaši gadījumos, kad lietas iesniedzējs ir piekritis pilnībā automatizētai strīdu izšķiršanai tiešsaistē.
- **Algoritmu izmantošana kriminālizmeklēšanā, lai noteiktu, kur tiek izdarīti noziedzīgi nodarījumi:** šāda lietotne varētu attiekties ne tikai uz policiju, bet arī uz prokuroriem noziedzības novēršanas struktūrās. Amerikas Savienotajās Valstīs ir izmantotas sistēmas, lai policijas patruļas reālā laikā virzītu uz iespējamām vietām, kur tiek izdarīti noziedzīgi nodarījumi. Tomēr šāda kvantitatīva pieeja var radīt spēcīgu "performatīvu efektu" (konkrētajā vietā pastāv lielāka iespēja atklāt nodarījumu, un tādējādi sistēma tiek stiprināta). Apvienojot ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (GIS) un lielu datu apjomu par procedūram, kriminālanalīzi varētu labāk kopīgot ar prokuroriem, un tā noteikti varētu iegūt no nozīmīgas mašīnmācīšanās prakses. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas vienības jau izmanto 'prognostiskās' sistēmas aizdomīgu finanšu plūsmu identifikēšanai, savukārt kvantitatīvās (finanšu) informācijas gadījumā mašīnas spēj uzrādīt ticamākus rezultātus. Pētniekiem jānodrošina arī labāka piekļuve šiem datiem, lai varētu veikt attiecīgus pētījumus politikas veidotājiem.

➤ **Lietošanas veidi, kas jāņem vērā pēc papildu zinātniskiem pētījumiem**

- **Tiesneša profilēšana:** nosakot tiesneša darbības apjomu, varēs atklāt mazāk par iespējamām neprecizitātēm kā par ārējiem faktoriem, kas ietekmē tiesneša nolēmumus. Tiesnesis pats nav iemesls, kāpēc tiesu iestāžu darbība nabadzīgā teritorijā nedod tādus pašus rezultātus kā citā teritorijā, neatkarīgi no viņa personības. Ja nolēmums tiek formulēts koleģiāli, un tiesnesim nav iespējas paust atšķirīgu viedokli, ir bezjēdzīgi aprakstīt katru palātas tiesnesi. No otras puses, varētu veicināt to, ka tiesneši, pateicoties jauniem rīkiem, veic savu darbību kvantitatīvu un kvalitatīvu novērtējumu, bet ar tīri informatīvu mērķi – palīdzēt nolēmumu pieņemšanā un to ekskluzīvā izmantošanā.
- **Tiesas nolēmumu paredzēšana:** leksikas grupu statistiskā apstrāde vien atklāj noteiktu vārdu grupu izmantošanas biežumu, bet neidentificē patiesos nolēmuma iemeslus un neveic juridisku analīzi (sk. Londonas Universitātes koledžas veikto pētījumu par ECT lēmumiem, kas uzrādīja labākus rezultātus par faktiem nekā likuma analīzi). Hibrīdsistēmas, kuru pamatā ir tādu matemātisko modeļu izveide, kuriem ir jāpārstāv dažādas tiesnešu argumentācijas iespējas, nav efektīvākas, jo tās joprojām ierobežo datu izlasē ietvertā neobjektivitāte, ko tās ir apstrādājušas, un tās ir jāsāk no pirmā kvadrāta, ja ir grozīts tiesību akts vai ja tiesu prakse notiek apvērse.

➤ **Lietošanas veidi, kas jāņem vērā, ievērojot vislielākās atrunas**

- **Algoritmu izmantošana krimināllietās, lai profilētu indivīdus:** Eksperimentus citās valstīs (COMPASS Amerikas Savienotajās Valstīs un HART Apvienotajā Karalistē) ir kritizējušas NVO (skat. ProPublica darbu ASV un Big Brother Watch darbu Apvienotajā Karalistē). Ņemot vērā izmantotās metodikas ierobežojumus, šī tīri statistiskā pieeja ir devusi nepareizu rezultātu: konstatējums, ka daži afroamerikāņu indivīdi biežāk tiek iesaistīti noziedzīgās darbībās, ir radījis lielāku riska faktoru visai afroamerikāņu populācijai. Tādējādi šīs sistēmas ir negatīvi novērtējušas afroamerikāņu tiesājamās pat par nelieliem pārkāpumiem, negodīgi palielinot nolēmumu skaitu. Šī pieeja, kurai ir diskriminējoša un noteicoša ietekme, ir jāaizstāj ar tādu, kas vairāk ievēro Eiropas standartus attiecībā uz kriminālsankcijām, un kam ir jāpiedāvā indivīdam rehabilitācijas un reintegrācijas iespēja. Ja algoritmiskās sistēmas palīdzēs uzlabot, piemēram, probācijas dienestu informācijas apkopošanu, un ļaus ātrāk savākt attiecīgo informāciju turpmākai apstrādei, ko veic cilvēki, noteikti tiks panākts progress (jo īpaši paātrinātās procedūrās). Jebkura cita izmantošana ir saistīta ar neobjektivitāti, kas ir pretrunā noteiktiem valsts pamatprincipiem.
- **Uz kvantitāti balstīta norma:** tas ir jautājums ne tikai par skalu veidošanu, kas varētu būt leģitīma, bet par to, ka katram tiesnesim jānodrošina visu pārējo tiesnešu pieņemto nolēmumu saturs un jāpieprasa, lai viņa nākotnes izvēle tiktu balstīta uz šo "precedentu" masu. Šāda pieeja būtu jānoraida, jo šie daudzie nolēmumi nevar papildināt vai aizstāt likumu. Iepriekš minēto iemeslu dēļ (*palīdzība skalu sastādīšanā*) kvantitatīvā balstīta pieeja nav tas ceļš, pa kuru iet. CEPEJ pētījumā arī tika uzsvērtas judikatūras kristalizācijas bīstamība un iespējamā negatīvā ietekme uz tiesnešu objektivitāti un neatkarību.

III pielikums: Glosārijs

Šajā glosārijā ir sniegtas Ētikas hartā un pētījumu dokumentā izmantoto terminu definīcijas. Priekšroka dota izmantotās leksikas šaurai definīcijai. Visi dokumenti ir jālasa un jāsaprot, ņemot vērā šīs definīcijas.

A

ALGORITMS Formālo noteikumu (loģiskas darbības un instrukcijas) noteikta secība, kas ļauj iegūt rezultātu no sākotnēji ievadītās informācijas. Šī secība var būt automatizēta izpildes procesa daļa un izmantot modeļus, kas izstrādāti, apgūstot mašīnmācīšanos.

ANONIMIZĀCIJA Personas datu apstrādes metode, lai pilnīgi un neatgriezeniski novērstu fiziskas vai juridiskas personas identificēšanu. Tādējādi anonimizācija nozīmē, ka vairs nepastāv nekāda saikne starp attiecīgo informāciju un personu, uz kuru tā attiecas. Identifikācija kļūst pilnīgi neiespēja.⁸⁴ kā datu aizsardzības principi attiecas uz visu informāciju, kas saistīta identificētu vai identificējamu personu, tie neattiecas uz anonimizētiem datiem.

ATVĒRTIE DATI Termins attiecas uz strukturēto datu bāzu pieejamību publiskai lejupielādei. Šos datus var lēti atkalizmantot saskaņā ar īpašas licences noteikumiem, kas var īpaši veicināt vai aizliegt atkārtotu izmantošanu. Atvērtos datus nedrīkst jaukt ar vienotu publisku informāciju, kas pieejama tīmekļa vietnēs, kur nevar lejupielādēt visu datubāzi (piemēram, tiesu nolēmumu datubāzi). Atvērtie dati neizstāj konkrētu administratīvu vai tiesas nolēmumu vai pasākumu, kas jau noteikti atsevišķos likumos vai noteikumos, publiskošanu.

Visbeidzot, dažkārt ir neskaidrības par datiem (precīzi runājot par atvērtajiem datiem) un to apstrādes metodēm (mašīnmācīšanās, datu zinātni), kas ir īpaši svarīgi (meklētājprogrammas, palīdzība dokumentu izstrādē, lēmumu tendenču analīze, tiesas nolēmumu prognozēšana utt.).

ATVĒRTĀ PIRMKODA PROGRAMATŪRA Programmatūra, kuras avota kods ir pieejams ikvienam. Tādējādi programmatūru var brīvi izmantot, pārveidot un izplatīt.

D

DATI Informācijas attēlošana automātiskai apstrādei. Kad tiek sacīts, ka algoritmus var "piemērot" visdažādākajai realitātei juridiskajā pasaulē vai citur, viens no priekšnoteikumiem ir jebkuras realitātes 'digitalizācijas iespējas'. Taču no fizikas viedokļa ir skaidrs, ka nekas neliecina par to, ka fiziskos procesus var adekvāti tulkot 'datu' izteiksmē (un integrēt algoritmu ievades/izvades ciklā). Ja tas jau notiek fizikā, nav iemesla, kāpēc tas tā nebūtu arī sociālajās attiecībās. Tāpēc mums jābūt piesardzīgiem ar ideju par 'datiem', kurā vienmēr tiek pieņemts, ka īstenībai, kuru mēs mēģinām aprakstīt, ir tāds formāts, ka tā dabiski ir algoritmiski apstrādājama.

DATUBĀZE Datu bāze ir "kontainers", kurā tiek glabāti tādi dati kā skaitļi, datumi vai vārdi, kurus var atkārtoti apstrādāt, izmantojot datoru, lai iegūtu informāciju, piemēram, lai apkopotu un kārtotu skaitļus un vārdus, veidojot direktoriju..

DATU IEGUVE Datu ieguve ļauj analizēt lielu datu apjomu un akcentēt modeļus, korelācijas un tendences.

DATU ZINĀTNE Liela nozare, kurā sagrupē matemātiku, statistiku, varbūtības, datu apstrādi un datu vizualizāciju, lai gūtu izpratni no jaukta datu kopuma (attēli, skaņa, teksts, genoma dati, saites starp sociālajiem tīkliem, fiziskie mērījumi utt.).

Šajā kategorijā ietilpst mākslīgā intelekta metodes un instrumenti.

DZIĻĀ MĀCĪŠANĀS Skat.mašīnmācīšanās un neironi

E

EKSPERTU SISTĒMA Šis ir viens no veidiem, kā nodrošināt mākslīgo intelektu. Ekspertu sistēma ir rīks, kas spēj atveidot eksperta kognitīvos mehānismus konkrētā jomā. Precīzāk, tā ir programmatūra, kas spēj atbildēt uz jautājumiem, pamatojoties uz zināmiem faktiem un noteikumiem. Tam ir trīs daļas:

- faktu bāze;
- noteikumu bāze;
- secinājumu veidotājs

Secinājumu veidotājs spēj izmantot faktus un noteikumus, lai radītu jaunus faktus, līdz tas iegūst atbildi uz eksperta jautājumu.

Lielākā daļa ekspertu sistēmu balstās uz formāliem loģikas mehānismiem (Aristoteļa loģika) un izmanto destruktīvu argumentāciju.

J

JURIDISKĀ TEHNOLOĢIJA Uzņēmumi, kas izmanto informācijas tehnoloģijas tiesību jomā, lai piedāvātu inovatīvus juridiskos pakalpojumus. Šie uzņēmumi ir jaunuzņēmumi, kas specializējas tiesību aktos. Ir parādījušies arī citi termini no uzņēmējdarbības nozarēm, piemēram, Fintechs jaunizveidotiem uzņēmumiem, kas piedāvā finanšu pakalpojumus un Medtechs medicīnas jomā..

L

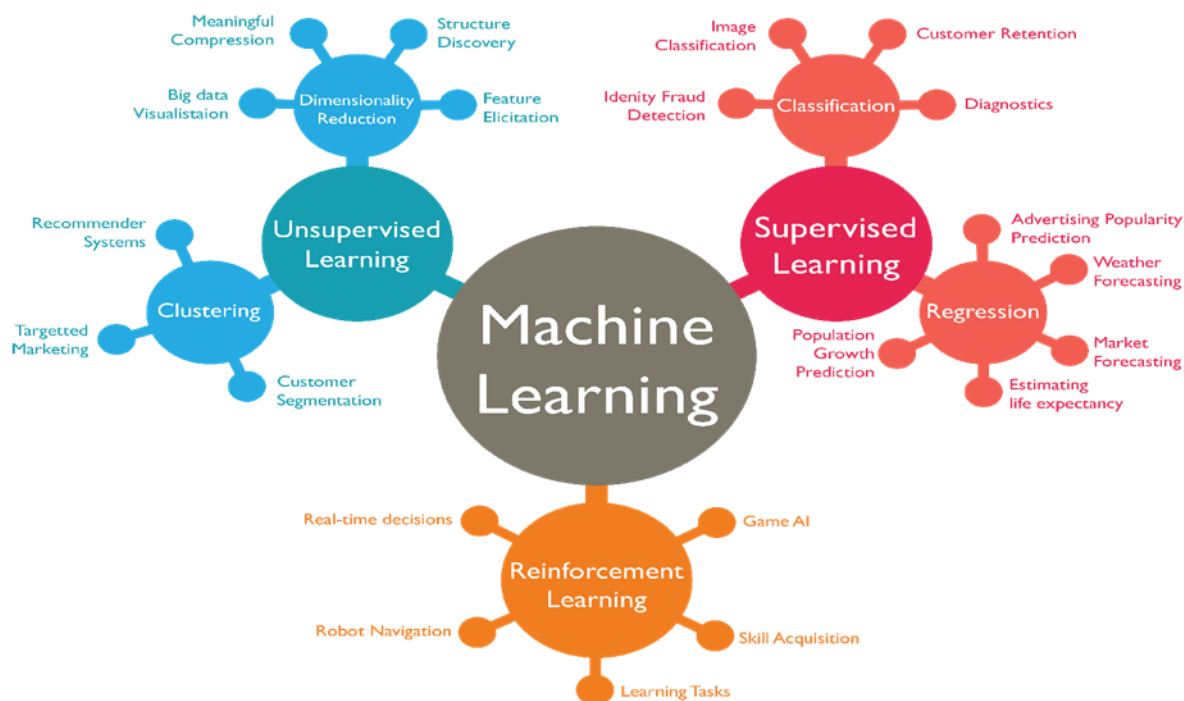
LIELIE DATI (metadati, lielas datu kopas) Termins 'lielie dati' attiecas uz lielām datu kopām, kas iegūtas no dažādiem avotiem (piemēram, atvērtie dati, patentētie dati un komerciāli iepirktie dati). Attiecībā uz datiem, kas iegūti no tiesu iestāžu darbības, lielie dati varētu būt statistikas datu apvienojums, darījumu programmatūras savienojumu ieraksti (lietojumprogrammu žurnāli), tiesu nolēmumu datu bāzes utt.

M

MĀKSLĪGAIS INTELEKTS (MI) Zinātnisku metožu, teoriju un paņēmienu kopums, kuru mērķis ir ar mašīnu pavairot cilvēku kognitīvās spējas. Pašreizējās norises cenšas nodrošināt mašīnu darbību. Tomēr terminu "mākslīgais intelekts" kritizē eksperti, kas nošķir "spēcīgo" MI (kas tomēr spēj pilnībā autonomi izprast specializētas un daudzveidīgas problēmas) un "vājo" vai "mēreno" MI (augstu sniegums konkrētā apmācības jomā). Daži eksperti apgalvo, ka "spēcīgam" MI būtu nepieciešams ievērojams progress fundamentālajos pētījumos, nevis tikai vienkārši esošo sistēmu veikspējas uzlabojumi, lai spētu modelēt pasauli kopumā. Šajā dokumentā identificētie rīki ir izstrādāti, izmantojot mašīnmācīšanās metodes, t. i., "vājos" MI

MAŠĪNMĀCĪŠANĀS Mašīnmācīšanās ļauj izveidot matemātisku modeli no datiem, iekļaujot tajā lielu skaitu mainīgo lielumu, kas iepriekš nav zināmi. Parametri tiek konfigurēti pakāpeniski mācību posmā, kur izmanto apmācības datu kopas, lai atrastu un klasificētu saites. Izstrādātāji izvēlas dažādas mašīnmācīšanās metodes atkarībā no uzdevumu veida (grupēšana). Šīs metodes parasti iedala trīs kategorijās: (cilvēka) uzraudzīta mācīšanās, neuzraudzīta mācīšanās un nostiprinoša mācīšanās. Šīs trīs kategorijas apvieno dažādas metodes, tostarp nervu tīklus, dziļo mācīšanos utt.

Diagrammā ir parādītas dažādas mašīnmācīšanās kategorijas:

METADATI Dati, kas ļauj definēt, saskaņot vai aprakstīt citus datus. Datora lietojumos metadatu prefikss lielākoties nozīmē “atsauces definīcija vai apraksts”.

Metadati sintezē pamatinformāciju par datiem, tie atvieglo meklēšanu un manipulācijas ar noteiktām datu instancēm, piemēram - autors, izveides datums, modifikācijas datums un faila lielums. Metadati un to apkopojums, datu filtrēšana, palīdzība konkrēta dokumenta atrašanā.

N

NEIRONI/NEIRONU TĪKLS Neironu tīkli ir skaitļošanas sistēmas, kas izveidotas, balstoties uz bioloģiskiem nervu tīkliem, kas veido dzīvnieku smadzenes [1]. Šādas sistēmas “iemācās” veikt uzdevumus, ņemot vērā piemērus, parasti netiek programmētas ar konkrētiem uzdevumiem. Piemēram, attēlu atpazīšanā tās var iemācīties identificēt attēlus, kuros redzami kaķi, analizējot piemērus, kas manuāli apzīmēti kā “kaķis” vai “nav kaķa”, un izmantojot rezultātus, lai identificētu kaķus citos attēlos. Viņi to dara bez iepriekšējām zināšanām par kaķiem, piemēram, par to, ka viņiem ir kažoks, astes, ūsas un purns. Tā vietā tie automātiski ģenerē pazīmes no mācību materiāla, ko tie apstrādā.

ANN pamatā ir savienotu elementu vai mezglu kopums, ko sauc par mākslīgajiem neironiem un kas brīvi modelē neironus bioloģiskajā smadzenēs. Katrs savienojums, tāpat kā sinapses bioloģiskajās smadzenēs, var pārraidīt signālu no viena mākslīgā neirona uz citu. Mākslīgais neirons, kas saņem signālu, var to apstrādāt un pēc tam signalizēt papildu mākslīgos neironus, kas tam pievienoti.

ANN pieejas sākotnējais mērķis bija atrisināt problēmas tāpat kā to darītu cilvēka smadzenes. Tomēr laika gaitā uzmanība tika pievērsta konkrētu uzdevumu veikšanai, radot novirzes no bioloģijas. Mākslīgie nervu tīkli ir izmantoti dažādos uzdevumos, tostarp datorredze, runas atpazīšana, mašīntulkošana, sociālo tīklu filtrēšana, galda un videospēļu spēlēšana un medicīniskā diagnostika.

P

PERSONAS DATI Jebkāda informācija par identificētu vai identificējamu fizisku personu ("attiecīgo personu"), tieši vai netieši. Tie ietver jutīgus datus, piem., ģenētiskus datus, biometriskus datus, kas unikāli identificē personu, datus, kas attiecas uz nodarījumiem, kriminālprocesiem un notiesājošiem spriedumiem, un ar tiem saistītus drošības pasākumus, un visus datus par rasi vai etnisko izcelsmi, politiskajiem uzskatiem, dalību arodbiedrībās, reliģisko vai citu pārliecību, veselību vai seksuālo dzīvi.

PERSONAS DATU APSTRĀDE Saskaņā ar pārskatītās Konvencijas Nr.108 2. pantu 'datu apstrāde' ir jebkura darbība vai darbību kopums, ko veic ar personas datiem, piemēram, datu iegūšana, uzglabāšana, saglabāšana, pārveidošana, izguve, izpaušana, pieejamības nodrošināšana, dzēšana vai iznīcināšana, vai loģisko un/vai aritmētisko darbību veikšana.

PROGNOSTISKAIS TIESISKUMS Prognostiskais tiesiskums ir liela apjoma tiesas nolēmumu analīze, izmantojot mākslīgā intelekta tehnoloģijas, lai varētu paredzēt noteiktu specifisku strīdu (piem., atlaišanas pabalsti vai pensijas) iznākumu.

Termins 'prognostisks', ko izmanto juridisko tehnoloģiju uzņēmumi, nāk no zinātnes nozarēm (galvenokārt statistikas), kas ļauj prognozēt turpmākos rezultātus, veicot induktīvu analīzi. Tiesas nolēmumi tiek apstrādāti, lai noteiktu korelācijas starp ievaddatiem (tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, lietas faktiem un argumentāciju) un izejas datiem (oficiālo nolēmumu, piemēram, kompensācijas summu).

Nozīmīgas korelācijas ļauj veidot modeļus, kas, izmantojot jaunus ievades datus (jauni fakti vai izmaiņas, kas raksturotas kā parametrs, piemēram, līgumattiecību ilgums), pēc izstrādātāju domām, rada nolēmuma paredzējumu (piemēram, kompensāciju diapazons).

Daži autori kritizējuši gan šīs pieejas formu, gan būtību. Viņi apgalvo, ka kopumā dažu sociālo parādību matemātiskā modelēšana nav uzdevums, kas salīdzināms ar citām vieglāk izmērāmām darbībām (nošķirt tiesas nolēmuma patiesos cēloņsakarības faktoros ir nesalīdzināmi sarežģītāk nekā spēlēt "Go" spēli vai, piemēram, atpazīt tēlu):

šeit ir daudz lielāks viltus korelācijas risks. Turklāt juridiskajā teorijā divi pretrunīgi nolēmumi var būt spēkā, ja juridiskā argumentācija ir pareiza. Tādējādi prognožu izteikšana būtu tikai informatīvs pasākums bez jebkādam preskriptīvām prasībām.

PROFILĒŠANA Automatizēta datu apstrādes metode, kas ietver 'profila' piemērošanu fiziskai personai, īpaši, lai pieņemtu nolēmumus, analizētu vai prognozētu personiskas vēlmes, uzvedību un attieksmi.

PSEIDONIMIZĀCIJA Saskaņā ar Datu aizsardzības regulas 4. pantu personas dati tiek iegūti tā, ka tos vairs nevar attiecināt uz konkrētu datu subjektu, neizmantojot papildu informāciju, ar nosacījumu, ka šāda papildu informācija tiek glabāta atsevišķi, un uz to attiecas tehniski un organizatoriski pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas dati netiek attiecināti uz identificētu vai identificējamu fizisku personu.¹

S

SARUNBOTS (sarunu aģents) Sarunu aģents, kas sarunājas ar savu lietotāju (piemēram, empātijas roboti, ko izmanto, lai palīdzētu tiem, kuri ir slimi, vai automatizēti sarunu pakalpojumi klientu attiecībās.²

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regulas (ES) 2016/679 4. pants.

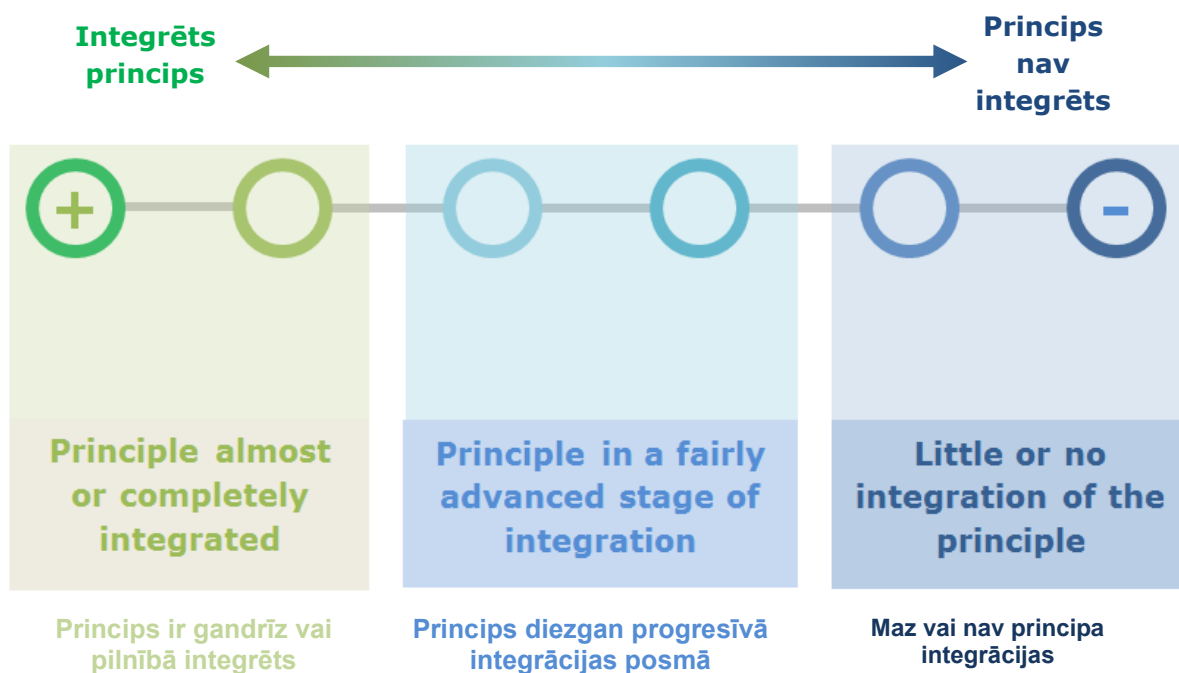
² CNIL Report December 2017: How can humans keep the upper hand? The ethical matters raised by algorithms and artificial intelligence

IV pielikums: KontROLSARAKSTS Hartas principu integrēšanai jūsu apstrādes metodē

Lai novērtētu jūsu apstrādes metodes saderību ar Hartu, katram no minētajiem principiem ir pieejama pašnovērtējuma skala.

Katram principam atzīmējiet lodziņu, kas atbilst jūsu apstrādes metodēm.

Lodziņš, kas atrodas vistālāk pa kreisi, norāda uz pilnīgu integrāciju; lodziņš, kas atrodas vistālāk pa labi, norāda, ka integrācijas nav.

Novērtējuma lapas apakšdaļā (rindā 'Kopā'), pievienojiet lielāku atzīmējamo lodziņu skaitu. Kolonna ar augstāko rezultātu norāda, cik lielā mērā apstrādes metode atbilst Hartai.

Šis novērtējums, protams, ir tikai informatīvs un nekādā ziņā nav pielīdzināms sertifikātam.

KontROLSARAKSTS PĀRBAUDES METOŽU NOVĒRTĒŠANAI

1. Pamattiesību princips:

Nodrošināt makslīgā intelekta rīku un pakalpojumu izstrādi un ieviešanu saskaņā ar pamattiesībām, tostarp tiesībām uz personas datu aizsardzību

2. Nediskriminācijas princips:

Īpaši novērst jebkādas diskriminācijas attīstību vai pastiprināšanos starp indivīdiem vai personu grupām

3. Kvalitātes un drošības princips:

Attiecībā uz tiesas nolēmumu un datu apstrādi, izmantot sertificētus avotus un nemateriālus datus ar modeļiem, kas izstrādāti drošā tehnoloģiskā vidē

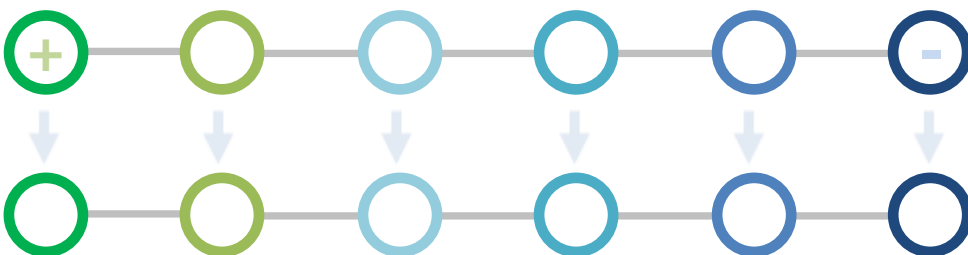
4. Pārredzamības, objektivitātes un taisnīguma princips:

Princips 'lietotāju kontrolē': Nav preskriptīvas pieejas nodrošināt, ka lietotāji ir informēti dalībnieki un kontrolē savu izvēli

5. Princips 'lietotāju kontrolē': Nav preskriptīvas pieejas nodrošināt, ka lietotāji ir informēti dalībnieki un kontrolē savu izvēli

KOPĀ

Atbilst Hartai

Jāveic pasākumi, lai nodrošinātu atbilstību

Neatbilst Hartai